

Bibliotekarz

10

**1975
ROK XLII
WARSZAWA**

**CZASOPISMO WYDAWANE PRZEZ STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH
ORAZ BIBLIOTEKĘ PUBLICZNĄ M. ST. WARSZAWY**

TREŚĆ

	Str.
<i>J. Kołodziejska</i> , Biblioteki publiczne w Norwegii (Wybrane zagadnienia)	225
<i>T. Turowska</i> , Instruktorzy bibliotek publicznych	229
<i>A. Baumgart</i> , Nowy gmach Miejskiej Biblioteki Publicznej w Krotoszynie	235
<i>E. Wisławska</i> , Służba informacyjna w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Słupsku	237
<i>J. Wojciechowski</i> , Wolne soboty	240
<i>S. Wróblewska</i> , Czytelnictwo czasopism bibliologicznych wśród bibliotekarzy Ziemi Szczecińskiej	242
Z teki wspomnień	
Wacław Olszewicz, Wspomnienie (<i>Władysława Jabłońska</i>)	245
Przegląd piśmiennictwa	
Sprawy bibliotek i czytelnictwa w prasie (<i>eLBe</i>)	248
Kronika krajowa i zagraniczna (<i>L. B.</i> oraz <i>Z. K.</i>)	250
Wystawa poświęcona współczesnemu bibliotekarstwu węgierskiemu (<i>A. M.</i>)	252
Z żałobnej karty	
Marian Gadomski (<i>Wojewódzka Biblioteka Publiczna Województwa Warszawskiego</i>)	253
Przepisy prawne (<i>TeZar</i>)	253
Ogłoszenie konkursu na Biennale Sztuki dla Dziecka	III okł.

СОДЕРЖАНИЕ

— Массовые библиотеки в Норвегии (Собранные вопросы)	225
— Инструкторы массовых библиотек	229
Обзор литературы	
Проблемы библиотек и чтения в печати	248
Внутренняя и зарубежная хроника	250
Законодательство	253

CONTENTS

— Public libraries in Norway (Elected questions)	225
— Consultants of public libraries	229
Reviews of books and articles	
Problems of libraries and reading in the press	248
Domestic and foreign chronicle	250
Legal regulations	253

REDAGUJE KOMITET: *T. Bruszewski, M. Drzewiecki, St. Jeżyński, H. Kamińska, J. Kołodziejska (red.), J. Maj (sekr. red.), D. Ostaszewska, K. Podhorski, A. Sitarzka.*

BIBLIOTEKARZ

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA

Nr 10

WARSZAWA

ROK XLII

JADWIGA KOŁODZIEJSKA
Instytut Książki i Czytelnictwa BN
Warszawa

BIBLIOTEKI PUBLICZNE W NORWEGII (wybrane zagadnienia)

Dla wszystkich interesujących się bibliotekarstwem publicznym 41 Sesja Rady Głównej IFLA, która odbyła się w Oslo, była okazją do poznania kilku najważniejszych spraw związanych z funkcjonowaniem bibliotek publicznych w Norwegii. O rzeczowych informacjach na ten temat pomyśleli zresztą bibliotekarze norwescy dużo wcześniej, przygotowując specjalny numer *Scandinavian Public Library Quarterly* (Vol. 8, No. 1, 1975) poświęcony w całości bibliotekom publicznym w Norwegii, który utrzymali wszyscy uczestnicy Sesji, oraz umieszczając w programie obrad zwiedzanie nowo wybudowanych bibliotek w samym Oslo oraz w innych miejscowościach. Garść informacji, które udało się zebrać, wiąże się z kilkoma głównymi sprawami organizacyjnymi, które wydaje się powinny zainteresować naszych czytelników.

1. *Norweska ustawa biblioteczna i jej realizacja*

Główną podstawą prawną działania bibliotek publicznych w Norwegii jest wydana w 1972 r. *Ustawa dla Bibliotek Publicznych i Szkolnych*. W historii bibliotekarstwa norweskiego jest to drugi akt prawny dotyczący bibliotek. Pierwsza ustawa biblioteczna została uchwalona przez Parlament Norweski w 1935 r. Ustawę poprzedziło opracowanie przez specjalnie powołany komitet długofalowego programu rozwoju bibliotek publicznych i szkolnych. W programie tym przewiduje się zgodnie z postanowieniami zawartymi w ustawie tworzenie stałych, samodzielnych bibliotek publicznych w gminach liczących powyżej 8000 mieszkańców. W bibliotekach tych powinien być zatrudniony bibliotekarz z pełnymi kwalifikacjami zawodowymi, które można uzyskać jedynie poprzez ukończenie Państwowej Szkoły Bibliotekarskiej w Oslo. Do 1975 r. na 142 gminy zobowiązane przez Ustawę do powołania kwalifikowanych bibliotekarzy 118 wypełniło nałożony na nie obowiązek. Norwegia obejmuje 443 gminy miejskie i wiejskie, z których 326 liczy poniżej 8000 mieszkańców. W bibliotekach publicznych tych mniejszych gmin pracują bibliotekarze zatrudnieni w częściowym wymiarze godzin. Są to często nauczyciele, gospodynie domowe oraz przedstawiciele różnych innych zawodów. Wszyscy oni są doksztalcani zawodowo poprzez kursy korespondencyjne i praktyki odbywane w wybranych bibliotekach publicznych. Programy tych kursów opracowywane są przez Państwową Dyрекcję Bibliotek, która czuwa również nad ich realizacją. Powołany w 1970 r. przez Państwową Dyрекcję Bibliotek komitet opracował w 1973 r. całościowy raport na temat

kształcenia zawodowego bibliotekarzy zatrudnionych w częściowym wymiarze godzin. W raporcie tym postulowano między innymi, aby opracowywanie programów kształcenia korespondencyjnego powierzyć Państwowej Szkole Bibliotekarskiej, ale realizacja tego postulatu jest sprawą dalszej przyszłości. Obowiązujące aktualnie programy korespondencyjnego kształcenia bibliotekarzy są zróżnicowane i przystosowane do charakteru biblioteki oraz do rodzaju czynności bibliotecznych, które kandydat na bibliotekarza ma wykonywać. Niezależnie jednak od tych odmienności, wszyscy zdobywający kwalifikacje zawodowe muszą przyswoić sobie elementarną wiedzę o historii bibliotek, ich współczesnej organizacji, zasadach katalogowania, udostępniania zbiorów, administracji, a następnie odbyć tygodniową praktykę w większej bibliotece publicznej. Dalsze kształcenie jest już bardziej zróżnicowane tematycznie i obejmuje problematykę związaną z organizacją wypożyczeń międzybibliotecznych (obowiązkowo dla wszystkich bibliotekarzy pracujących w małych bibliotekach), opracowywaniem zbiorów, administracją, literaturą i zbiorami audiowizualnymi. Wszystkie wydatki związane z organizacją kursów korespondencyjnych pokrywa Państwowa Dyrekcja Bibliotek. Uczestnicy kursów nie są obciążani żadnymi kosztami. Jedynie uczestnicząc w praktykach bibliotecznych poświęcają na nie swoje urlopy lub czas wolny od zajęć.

Norweska ustawa biblioteczna wprowadza pełną centralizację w zakresie opracowywania zbiorów bibliotecznych. W każdej gminie liczącej kilka lub kilkanaście bibliotek publicznych, jedna z nich przejmuje na siebie obowiązki biblioteki centralnej, w której opracowuje się zbiory dla pozostałych placówek (filii oraz punktów bibliotecznych). Państwowa Dyrekcja Bibliotek sugerowała, aby tam, gdzie w momencie wprowadzenia ustawy biblioteka centralna nie miała dostatecznych pomieszczeń i kwalifikowanego personelu, opracowanie zbiorów pozostawić w poszczególnych filiach bibliotecznych, aż do czasu poprawy warunków. W rezultacie jednak 243 zarządy lokalne podjęły decyzje scentralizowania wszystkich czynności związanych z opracowaniem zbiorów w jednej bibliotece centralnej.

Głównym ogniwem całej sieci bibliotek publicznych są biblioteki powiatowe (*county libraries*), którym ustawa biblioteczna powierza obowiązki organizacyjne i merytoryczne w stosunku do wszystkich bibliotek publicznych działających w granicach powiatu. Odpowiednie instrukcje wydane przez Państwową Dyrekcję Bibliotek polecają, by w każdej bibliotece powiatowej przynajmniej trzech bibliotekarzy kwalifikowanych oraz odpowiedni personel pomocniczy zajmowali się wyłącznie sprawami sieci bibliotecznej w powiecie. Spośród tych trzech osób jedna powinna zajmować się wyłącznie organizacyjną stroną wypożyczeń międzybibliotecznych, dwie zaś instruktażem dla małych bibliotek. Wszystkie biblioteki powiatowe wyposażone są w telexy i wszystkie obowiązuje systematyczne informowanie Biblioteki Uniwersyteckiej w Oslo o nabytkach literatury zagranicznej. Biblioteki przesyłają karty katalogowe z opisami bibliotecznymi poszczególnych tytułów, które są włączane do centralnego katalogu książek zagranicznych. Katalog ten jest dużą pomocą w wypożyczeniach międzybibliotecznych. Znajomość języków obcych zwłaszcza angielskiego jest w Norwegii tak powszechna, że w bibliotekach publicznych, zwłaszcza większych zakupy literatury zagranicznej stanowią znaczny procent.

Rzadkie zaludnienie Norwegii i duże odległości rodzą trudności w rozmieszczeniu sieci bibliotek publicznych. Łagodzą je bibliobusy, które docierają do daleko położonych i małych skupisk ludzkich. W 1975 r. sieć bibliotek publicznych miała 20 bibliobusów. Utworzenie samodzielnych bibliotek publicznych i zatrudnienie w nich kwalifikowanych bibliotekarzy oraz scentralizowanie czynności związanych z opracowywaniem zbiorów w dużych bibliotekach dało w ostatnich latach pozytywne rezultaty w postaci wzrostu nakładów finansowych na biblioteki ze źródeł lokalnych. W 1973 r. wydatki na uposażenia bibliotekarzy i zakupy książek wzrosły w porówna-

niu z 1971 r. prawie o 100 proc. Zatrudnienie kwalifikowanych bibliotekarzy zaznaczyło się w strukturze wydatków na biblioteki. W ogólnych budżetach gmin, które w 1972 r. zatrudniły kwalifikowanych bibliotekarzy, przypadало w przeliczeniu na mieszkańca 12,20 koron na płace i 4,44 koron na zakupy książek i materiałów audiowizualnych. Zgodnie z praktyką bibliotek norweskich, 1/3 budżetów przeznaczonych przez zarządy lokalne na zakupy książkowe jest zwracana przez Departament¹ Wyznań i Oświaty w postaci bezpośredniej wpłaty na konto Biura Bibliotecznego, które zaopatruje centralnie biblioteki publiczne w książki i inne materiały biblioteczne. Zgodnie z sugestiami Państwowej Dyrekcji Bibliotek, 10—15 proc. ogólnych wydatków na zakupy książek może być przeznaczony na kompletowanie materiałów audiowizualnych. Dzięki zatrudnieniu kwalifikowanych bibliotekarzy w pełnym wymiarze godzin, biblioteki publiczne przedłużyły godziny otwarcia, a to przyczyniło się do wzrostu ilości wypożyczeń. W świetle informacji statystycznych między rokiem 1972 i 1973 liczba wypożyczonych materiałów bibliotecznych wzrosła w całym kraju o 10 proc. W niektórych bibliotekach, zwłaszcza małych, wypożyczenia wzrosły o 100 proc. Osiągnięcia te dowodzą, iż autorzy ustawy oraz zespoły, które opracowały perspektywiczny program rozwoju bibliotek publicznych w Norwegii, miały dokładną wiedzę o rzeczywistych i dojrzałych potrzebach społecznych, które ujawniły się w udoskonalonej organizacji całego bibliotekarstwa publicznego.

2. *Formy pracy bibliotecznej*

Dwie grupy społeczne są w norweskich bibliotekach publicznych szczególnie uprzywilejowane: dzieci i renciści. Z ich zainteresowań i życzeń rodzą się bardzo urozmaicone formy pracy oświatowej bibliotek. Czytanie bajek, filmy, przeżrocza, teatry kukiełkowe, słuchanie muzyki, wystawy malarskie — wszystkie te formy pracy bibliotecznej mają na celu stworzenie takiej atmosfery w bibliotece, w której każde dziecko nawet kilkuletnie znalazłoby coś ciekawego dla siebie. Dla seniorów organizuje się spotkania i dyskusje przy czarnej kawie, odczyty, prelekcje na najaktualniejsze tematy współczesne. Tam gdzie w pobliżu biblioteki znajduje się dom rencistów, otwiera się ją nawet w niedzielę, by starsi ludzie mogli przy czarnej kawie przejrzeć prasę lub podyskutować o różnych problemach. Szczególną opieką otaczają biblioteki ludzi chorych, stale przebywających w domach, niewidomych, inwalidów. Do współpracy w obsłudze tych czytelników wciągają bibliotekarze harcerzy, nie pracujące gospodynie domowe, organizacje społeczne.

Dzięki sprawnej organizacji, maksymalnemu wykorzystaniu każdej godziny pracy bibliotekarzy nieetatowych i personelu pomocniczego, biblioteki publiczne cieszą się dużym powodzeniem. W jednej z dzielnic mieszkalnych Oslo liczącej 20 000 mieszkańców (Tveita) nowo otwarta w 1968 r. filia biblioteczna musiała zarejestrować 12000 czytelników (60 proc. ogółu mieszkańców).

3. *Budownictwo biblioteczne*

Ustawa biblioteczna przewiduje, że w gminach liczących poniżej 8000 mieszkańców biblioteki publiczne mogą działać wspólnie z bibliotekami szkolnymi w jednym pomieszczeniu. Dotyczy to głównie terenów wiejskich, gdzie utrzymywanie osobnych pomieszczeń dla obu tych placówek byłoby ekonomicznie nieopłacalne. W tradycji bibliotekarstwa norweskiego współpraca bibliotek publicznych i szkolnych jest już ugruntowana. Jednak poglądy na temat dalszego współdziałania obu tych placówek pod jednym dachem są bardzo rozmaite i zależne od indywidualnych doświadczeń w tym zakresie. Współdziałanie obu bibliotek zasadza się na realizacji wspólnie opracowanego programu przy zachowaniu odrębności wynikających z zadań, które obie te placówki muszą realizować w środowisku i w szkole. Najczęściej

połączone placówki umieszczane są w szkołach, rzadziej natomiast biblioteka publiczna, która ma oddzielny lokal, pełni jednocześnie zadania biblioteki szkolnej. Bibliotekarz zatrudniony w częściowym wymiarze godzin musi często sprawować opiekę merytoryczną nad filiami i punktami bibliotecznymi, które działają na terenie gminy. Bibliotekarze zabiegają o współpracę z nauczycielami danej szkoły, zwłaszcza w dziedzinie kompletowania zbiorów przeznaczonych dla uczniów oraz w przysposabianiu dzieci i młodzieży do korzystania z biblioteki. Rezultaty tych starań są rozmaicie oceniane. Niektórzy bibliotekarze twierdzą, że z połączonych placówek główne korzyści przypadają szkole, która pozbywa się w ten sposób kłopotów związanych z prowadzeniem odrębnej biblioteki i zaopatrywaniem uczniów w niezbędne lektury. Inni, którym udało się współpraca z nauczycielami i szkolnym komitetem oświatowym, podnoszą korzyści, które płyną z możliwości wykorzystania budżetów z dwóch źródeł na zakupy książek, powiększenia godzin otwarcia biblioteki, wczesnego wdrożenia dzieci do korzystania z usług biblioteki publicznej i uczestniczenia w uzromaiconych formach jej działania.

Jeszcze inną formą zapewniania bibliotekom publicznym nowych pomieszczeń jest lokowanie ich w centrach kulturalnych, których powstało w ostatnich latach kilka. Centra kulturalne są projektowane na podstawie gruntownych obserwacji i badań na temat rzeczywistych potrzeb i zainteresowań kulturalnych środowiska, którym mają one służyć. Centrum kultury jest to najczęściej zespół różnych instytucji, takich jak: kino, teatr, kawiarnia, kluby młodzieżowe, sale wystawowe i oczywiście biblioteka publiczna. Współczesna technika budownictwa w Norwegii uwożliwia takie zaplanowanie poszczególnych instytucji w centrum kultury, że nie ma obawy, by kino czy teatr zakłócały tok pracy w bibliotece. Centra kulturalne powstają w miastach średniej wielkości oraz w nowych dzielnicach mieszkaniowych dużych miast.

Niezależnie od tego, czy biblioteka publiczna działa samodzielnie, czy pełni również funkcje biblioteki szkolnej, czy też stanowi część centrum kultury — zachowuje ona pełną samodzielność organizacyjną, stanowi integralne ogniwo systemu bibliotek publicznych w całym kraju, którym kieruje Państwowa Dyrekcja Bibliotek.

4. *Norweskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy (Norsk Bibliotekforening)*

Jest to organizacja, która ma ponad półwiekowe tradycje. Założona w 1913 r., liczy obecnie około 2300 członków, w tym 1750 członków indywidualnych. Stowarzyszenie zrzesza 4 niezależne stowarzyszenia bibliotekarzy, a członkami mogą być również biblioteki, organizacje oraz instytucje interesujące się pracą bibliotek. Stowarzyszenie podejmowało w przeszłości najważniejsze zagadnienia organizacyjne bibliotekarstwa norweskiego i przyczyniło się do realizacji wielu opracowanych przez siebie projektów. Z inicjatywy tej organizacji powołano Norweską Szkołę Bibliotekarską, opracowano projekt przepisów katalogowych, wydano wiele podręczników i skryptów, opracowano projekt organizacji bibliotek centralnych, katalogów centralnych literatury zagranicznej. Stowarzyszenie uczestniczyło również aktywnie w opracowywaniu kolejnych ustaw bibliotecznycch. Dzieli się ono na cztery sekcje: 1. Bibliotek specjalnych i naukowych, 2. Bibliotek publicznych, 3. Bibliotekarzy zatrudnionych w częściowym wymiarze godzin, 4. Bibliotek publicznych i szkolnych (działających wspólnie). Oprócz głównych sekcji mogą być powoływane specjalne grupy interesujące się określoną problematyką, na przykład pracą z dziećmi lub młodzieżą.

Najwyższą władzą Stowarzyszenia jest kongres krajowy, który wybiera komitet wykonawczy. Od 1973 r. sekretarz tego komitetu jest zatrudniony na pół etatu. Stowarzyszenie współpracuje ściśle z Państwową Dyrekcją Bibliotek, z Krajowym Biu-

rem Bibliotek Naukowych i Specjalnych (Riksbibliotekstjenesten). Efektem tej współpracy było między innymi zorganizowanie 41 Sesji IFLA w Oslo.

Norweskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy jest bardzo aktywne na terenie IFLA, szczególnie w Roboczej Grupie dla Krajów rozwijających się (the Working Group for Developing Countries, w której bibliotekarze norwescy są powoływani jako eksperci i opracowują projekty organizacji bibliotek dla poszczególnych krajów. Norwegowie byli również bardzo aktywni w Sekcji Bibliotek Publicznych IFLA, która opracowała w ostatnich latach standardy dla bibliotek publicznych, oraz w podsekcji bibliotek dla dzieci, która zapoczątkowała od 1973 r. publikowanie przeglądu literatury dla dzieci (*Children Literature Abstracts*). Również w podsekcji bibliotek szpitalnych bibliotekarze norwescy zaznaczyli swoją obecność, zwłaszcza przy opracowaniu standardów dla tych bibliotek i zbieraniu materiałów do bibliografii na temat bibliotek szpitalnych.

Bibliotekarze norwescy są dobrze zorientowani w kierunkach rozwoju bibliotekarstwa w różnych krajach, dużo podróżują, uczestniczą w seminariach i zjazdach międzynarodowych. Zdobytą wiedzę i doświadczenia praktyczne przenoszą na swój grunt ostrożnie i z rozwagą, respektując własne tradycje oświatowe, kulturalne i obyczajowe. Praktyka ta czyni z bibliotek publicznych żywe ośrodki cieszące się coraz większym zainteresowaniem społeczeństwa.

TERESA TUROWSKA

Instytut Książki i Czytelnictwa BN
Warszawa

INSTRUKTORZY BIBLIOTEK PUBLICZNYCH

OD REDAKCJI

Zmiany w organizacji sieci bibliotek publicznych, wynikające z nowego podziału administracyjnego, stawiają szczególnie wysokie wymagania bibliotecznej służbie instrukcyjno-metodycznej.

Prezentowane w poniższym artykule wstępne wyniki analizy kadry instruktorskiej dokonane były na podstawie danych z ankiety przeprowadzonej w grudniu 1974 r., a więc jeszcze w dawnej strukturze organizacyjnej. Zmiana struktury i organizacji sieci bibliotecznej nie spowodowała jednak — co oczywiste — istotnych zmian w składzie osobowym kadry instrukcyjno-metodycznej: w nowym układzie trzon pracowników zajmujących się działalnością instrukcyjną stanowią ci sami ludzie, którzy trudnili się tymi zagadnieniami przed reformą administracji. Dlatego też dokładne przedstawienie składu tej szczególnie odpowiedzialnej grupy pracowników bibliotek wydaje się specjalnie przydatne teraz, gdy odpowiednie przegrupowania i zmiany w organizacji służby instrukcyjnej są zarówno możliwe, jak niezbędne.

Analizę kadry przeprowadzono na podstawie ankiety skierowanej do wszystkich instruktorów bibliotek stopnia wojewódzkiego i powiatowego. Otrzymano wypełnione ankiety od 1104 instruktorów: 928 instruktorów z bibliotek powiatowych i 176 z wojewódzkich.

Charakterystykę instruktorów przedstawiam w podziale na instruktorów bibliotek wojewódzkich i powiatowych ze szczególnym uwzględnieniem

niem kierowników działów instrukcyjno-metodycznych. Podział taki uzasadniony jest różnicami wymagań stawianych tym grupom pracowników służby instrukcyjno-metodycznej.

Płeć i wiek

Wśród całej kadry instrukcyjnej 92,8 proc. stanowią kobiety, mężczyzn jest zaledwie 7,9, z tym, że odsetek mężczyzn jest większy w bibliotekach wojewódzkich niż w bibliotekach powiatowych.

Analiza populacji z punktu widzenia wieku i stanu rodzinnego wykazuje, że 81 proc. wszystkich instruktorów to ludzie stosunkowo młodzi — do lat 40, przy czym odsetek ludzi młodych jest większy w bibliotekach powiatowych niż wojewódzkich. Ponad 62 proc. całej grupy badanych ma na utrzymaniu dzieci.

Ogólnie można więc stwierdzić, że trzon kadry instrukcyjnej stanowią kobiety młode, obciążone obowiązkami rodzinnymi.

Obowiązki rodzinne utrudniają im pracę zawodową. Pełnienie funkcji instruktora wymaga bowiem ciągłej dyspozycyjności, gotowości do nieplanowanego wyjazdu w teren, często po godzinach pracy, nie wspominając już o niewygodach podróży pociągami, PKS czy pieszo, bez względu na porę dnia i roku. Ogromna większość pracowników.

Poprzednie miejsce pracy instruktorów

Na podstawie zebranych informacji udało się stwierdzić, skąd rekrutowali się ludzie, którym powierzano funkcję instruktora. 41 proc. ogółu przed podjęciem tej funkcji pracowało w innych działach biblioteki macierzystej (wojewódzkiej bądź powiatowej), przy czym odsetek tych osób jest dwukrotnie większy wśród instruktorów bibliotek powiatowych niż wojewódzkich. 12 proc. ogółu przeszło na stanowisko instruktora z bibliotek niższego stopnia organizacyjnego i tu znów zjawisko to występuje o wiele częściej wśród instruktorów bibliotek powiatowych. Pewna niewielka tylko liczba osób przeszła na stanowisko instruktora z bibliotek innych sieci oraz instytucji kulturalno-oświatowych.

Wśród osób przechodzących na stanowisko instruktora z innych działów lub innych bibliotek najwięcej jest byłych pracowników działu udostępniania, następnie byłych kierowników bibliotek niższego stopnia organizacyjnego oraz byłych pracowników działu gromadzenia i opracowania. Dowodzi to bardzo rozumnej praktyki doboru na stanowisko instruktora osób pracujących już w macierzystej bibliotece, mających praktykę bibliotekarską, oraz osób z placówek niższego stopnia organizacyjnego znających dobrze pracę w różnych bibliotekach. Oprócz tej grupy doświadczonych pracowników występuje także bardzo liczna, bo obejmująca 1/3 ogółu instruktorów, grupa osób, którym powierzono od razu pełnienie funkcji instruktora. Nie jest to dobra praktyka. Zjawisko to jest tym bardziej niepokojące, że występuje zwłaszcza w bibliotekach wojewódzkich, w których decyduje się o całości spraw bibliotekarstwa publicznego w województwie. Przyczyn tego można upatrywać w zła-godzonych w 1961 r. przepisach bibliotecznych, które dopuszczały takie angażowanie instruktorów. Aktualne przepisy z 1974 r. stawiają już instruktorom wyższe wymagania co do stażu pracy i wykształcenia, niemniej konieczne wydaje się podjęcie odpowiednich kroków w celu dokształcenia lub wymiany osób, nie mających odpowiednich kwalifikacji.

Kwalifikacje. Staż pracy instruktorów

Przeciętny staż pracy w bibliotekarstwie całej kadry instrukcyjno-metodycznej (licząc w tym również staż na stanowisku instruktora) wynosi 11 lat. Staż dwuletni

i krótszy ma 10 proc. wszystkich instruktorów. W bibliotekach wojewódzkich staż pracy bibliotekarskiej instruktorów jest krótszy niż w bibliotekach powiatowych.

Jeśli chodzi o staż pracy na stanowisku instruktora, to kształtuje się on następująco: więcej niż połowa pełni tę funkcję do lat 5, z tym że znów w bibliotekach wojewódzkich staż instruktorski jest stosunkowo krótszy niż w bibliotekach powiatowych. Dane te świadczą o dużej fluktuacji kadry instruktorskiej. Zjawisko to występuje od dawna i jest niestety uzasadnione, szczególnie w bibliotekach wojewódzkich, gdzie warunki działania są trudniejsze, a łatwość znalezienia innej pracy, spokojniejszej lub dającej więcej satysfakcji i zaspokajającej aspiracje osobiste — na pewno większa.

Wykształcenie ogólne i zawodowe

Istotną cechą charakteryzującą poziom kadry instrukcyjnej jest wykształcenie ogólne i zawodowe. Przez wykształcenie ogólne rozumiemy tutaj wykształcenie niebibliotekarskie, a przez zawodowe — kwalifikacje ściśle bibliotekarskie, tak jak określają je obowiązujące przepisy biblioteczne. W całej populacji wykształcenie wyższe ma 170 osób (15 proc.). Wśród tych osób 123 ma wyższe wykształcenie bibliotekarskie, pozostali natomiast nie mają żadnych kwalifikacji zawodowych. 151 instruktorów (14 proc.) ma ukończone szkoły pomaturalne lub nieukończone studia wyższe, w tym 136 ma studium bibliotekarskie, pozostali: 3 średnie wykształcenie zawodowe i 12 osób nie mających żadnych kwalifikacji bibliotekarskich. Najwięcej, bo aż 67 proc. (739) całej populacji ma średnie wykształcenie ogólne, z tego większość ma również średnie kwalifikacje zawodowe.

W całej grupie instruktorów znalazło się jeszcze 40 osób o niepełnym wykształceniu średnim, a nawet podstawowym. Pomimo że większość z tych osób ma ukończone kursy dające średnie kwalifikacje zawodowe, to wydają się one wątpliwe wobec braku wiadomości, jakie daje ukończenie szkoły średniej.

Wyższy poziom wykształcenia ogólnego i zawodowego wśród instruktorów bibliotek wojewódzkich jest wyraźny: 67 proc. ma ukończone studia wyższe. Niestety, 1/3 tej grupy nie ma kwalifikacji fachowych. 12 proc. instruktorów wojewódzkich ma wykształcenie pomaturalne lub niepełne wyższe, przy czym prawie wszyscy mają ukończone studia bibliotekarskie lub wykształcenie równorzędne. Pozostałe osoby (37) mają tylko wykształcenie średnie ogólne i na ogół (z wyjątkiem 3 osób) średnie kwalifikacje bibliotekarskie.

Niepokojące jest zatrudnienie na stanowisku instruktora biblioteki wojewódzkiej osób ze średnim wykształceniem. Najwyższy czas, by je przesunąć do innych działów biblioteki lub zobowiązać do podjęcia studiów wyższych. Wprawdzie nie zawsze dyplom szkoły wyższej oznacza przydatność do pełnienia określonej funkcji, niemniej osoby odznaczające się dużą wiedzą praktyczną i przydatnością zawodową można i chyba należy zobowiązać do uzupełniania wykształcenia, przy tak rozpowszechnionym obecnie systemie zaocznych studiów bibliotekoznawczych.

Bez komentarza pozostawiamy fakt pełnienia przez 2 osoby ze średnim wykształceniem ogólnym i zawodowym funkcji kierownika działu instrukcyjno-metodycznego w bibliotece wojewódzkiej. Dodać tylko należy, że w obu tych bibliotekach szeregowi instruktorzy mają wyższe wykształcenie bibliotekarskie i odpowiednią praktykę zawodową.

Jak już stwierdzono poprzednio, poziom wykształcenia instruktorów bibliotek powiatowych jest ogólnie niższy niż w wojewódzkich. Aż 3/4 instruktorów bibliotek powiatowych (699) ma zaledwie średnie wykształcenie ogólne, a w tym 48 osób bez kwalifikacji zawodowych. Wykształcenie wyższe ma 51 instruktorów, z tego 5 bez kwalifikacji fachowych, 14 proc. instruktorów ukończyło szkoły pomaturalne lub ma nieukończone studia wyższe, z tego większość ma studium bibliotekarskie lub

średnie kwalifikacje zawodowe. Natomiast 40 osób ma jedynie szkołę podstawową lub niepełne średnie wykształcenie, a 5 osób z tej grupy jest na stanowisku kierownika działu instrukcyjno-metodycznego. Oczywiście cała piątka została formalnie zwolniona z wymagań kwalifikacyjnych.

Dokształcanie

Czy osoby nie mające odpowiednich kwalifikacji dokształcają się? Odpowiedź dają następujące liczby: 133 instruktorów uzupełnia wykształcenie — 66 ogólne i 68 zawodowe (1 osoba równocześnie uzupełnia wykształcenie ogólne i zawodowe).

Wśród instruktorów bibliotek wojewódzkich kontynuuje studia wyższe: 12 osób na bibliotekoznawstwie, 8 osób na kierunkach niebibliotekarskich; 4 osoby uczą się w szkołach pomaturalnych. Jest przy tym charakterystyczne, że spośród 12 osób studiujących bibliotekoznawstwo 10 ma już dyplom studium bibliotekarskiego lub średnie kwalifikacje zawodowe.

Wśród instruktorów bibliotek powiatowych 6 osób uzupełnia średnie wykształcenie ogólne, 29 uczy się w szkołach pomaturalnych, a 19 studiuje na kierunkach niebibliotekarskich. Wykształcenie zawodowe uzupełnia 56 osób: 11 w studium bibliotekarskim i 45 w szkole wyższej. Występuje tutaj to samo zjawisko co w bibliotekach wojewódzkich: wśród 45 osób studiujących bibliotekoznawstwo 13 ma ukończone studium bibliotekarskie, 30 zaś zdobyło średnie kwalifikacje zawodowe. Wszyscy instruktorzy uzupełniający wykształcenie mają stosunkowo długi, bo ponad 5-letni staż zawodowy, większość z nich przekroczyła 30 rok życia i są to przeważnie kobiety obciążone już własną rodziną. Można przypuszczać, że ludzie ci osiągnęli stabilizację zawodową i że znaleźli w pracy instrukcyjnej spełnienie swoich zawodowych aspiracji. Stanowią oni 12 proc. wszystkich instruktorów.

Na 150 kierowników działów instrukcyjno-metodycznych 19 dokształca się: w zakresie wykształcenia ogólnego 9 osób, w zakresie wykształcenia zawodowego 10. Są to głównie kierownicy działów z bibliotek powiatowych. Nie są to jednak wszyscy, którzy powinni wykształcenie uzupełniać.

Pełnym dopełnieniem kwalifikacji zawodowych są kursy specjalistyczne: 52,1 proc. instruktorów deklaruje ich ukończenie, z tym że odsetek osób kończących kursy jest wyższy wśród instruktorów bibliotek powiatowych. Przy analizowaniu wykształcenia zawodowego instruktorów kończących kursy ujawnia się znamienna prawidłowość — wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia zmniejsza się odsetek osób, które ukończyły kursy kwalifikacyjne.

Z punktu widzenia pełnionej funkcji najbardziej przydatny powinien być kurs instrukcyjno-metodyczny. Kurs ten ukończyło 33 proc. instruktorów bibliotek powiatowych i zaledwie 16,5 proc. instruktorów bibliotek wojewódzkich. Liczby te zmuszają do zastanowienia się nad przyczynami małego udziału instruktorów bibliotek wojewódzkich w kursach specjalistycznych. Zdaje się to świadczyć o traktowaniu kursów nie jako formy dokształcania, lecz czegoś, co niedostatecznie wykwalifikowanym pracownikom pomoże wypełnić luki w wykształceniu zawodowym.

Wymagania kwalifikacyjne a stan kwalifikacji instruktorów

Kadrę instrukcyjną można oceniać także z punktu widzenia wymagań stawianych jej przez aktualne przepisy biblioteczne. Według tych przepisów funkcję instruktora w bibliotece powiatowej może pełnić osoba zajmująca stanowisko służbowe co najmniej bibliotekarza, a w bibliotece wojewódzkiej stanowisko starszego bibliotekarza.

W grupie instruktorów powiatowych 20 proc. (186) nie ma stanowiska bibliotekarza — na ogół ze względu na brak odpowiednich kwalifikacji i zbyt krótki staż

pracy, jest jednak w tej grupie 15 osób, które spełniają te wymagania. Zdarzają się przypadki niezgodnego z przepisami zajmowania stanowiska bibliotekarza; dotyczy to 14 osób. Zastanawiający jest fakt pomijania przepisów w stosunku do obu wymienionych grup. W grupie 80 proc. instruktorów zajmujących wymagane stanowiska 88 osób jest starszym bibliotekarzem i 17 kustoszem. Wydawałoby się, że z tej grupy rekrutują się kierownicy działów instrukcyjno-metodycznych, niestety tak nie jest, w większości nie oni pełnią funkcję kierownicze.

Wśród instruktorów bibliotek wojewódzkich 20 proc. (35) ma stanowisko kustosa, a 2 proc. (5) stanowisko bibliotekarza dyplomowanego. Przeważnie spośród nich rekrutuje się kadra kierownicza działów instrukcyjno-metodycznych. Więcej niż połowa instruktorów (57 proc. — 100 osób) zajmuje stanowiska niższe niż wymagane. W grupie osób zajmujących stanowisko niższe od starszego bibliotekarza jest 11 instruktorów, którzy mogliby stanowisko takie zajmować.

Widać tu wyraźnie trudność w utrzymaniu w bibliotekach wojewódzkich wykwalifikowanych instruktorów, ponieważ oni najłatwiej znajdują sobie inną pracę i odchodzą. Pozostają ci, których kwalifikacje są zbyt niskie lub staż pracy za krótki, by mogli przenieść się do innej biblioteki. Problem jest oczywiście bardziej skomplikowany i tylko kierownictwa bibliotek mogą wpłynąć na to, by osoby o najwyższych kwalifikacjach zajmowały się instruktażem. Od kierownictwa bibliotek należy właśnie oczekiwać dużych umiejętności organizatorskich i stworzenia odpowiedniego klimatu, aby instruktorzy byli zaangażowani w pracę, widzieli jej sens, a przy tym czuli się doceniani zarówno moralnie jak i finansowo.

Zarobki instruktorów

Analizując kadre instrukcyjną staraliśmy się również zwrócić szczególną uwagę na zarobki tej grupy pracowników bibliotek. Z analizy tej wynika, że przeciętna płaca zasadnicza instruktora wynosi 2691 zł. Występują tu jednak znaczne dysproporcje pomiędzy średnim zarobkiem instruktora biblioteki powiatowej a wojewódzkiej. Przeciętne wynagrodzenie tego ostatniego wynosi 3094 zł, a więc jest o 400 zł wyższe od wynagrodzenia instruktora biblioteki powiatowej. Z porównania płac wynika, że instruktor biblioteki powiatowej zarabia przeciętnie mniej od swego kolegi z biblioteki wojewódzkiej na identycznym stanowisku służbowym. Największe różnice rysują się na stanowisku młodszego bibliotekarza. Przeciętna płaca w bibliotece powiatowej dla tego stanowiska wynosi 2132 zł i jest o ponad 450 zł niższa niż płaca instruktora biblioteki wojewódzkiej. Średnia pensja dla stanowiska bibliotekarza na szczeblu powiatowym jest o 300 zł niższa, a starszego bibliotekarza o 400 zł niższa od wynagrodzenia instruktorów bibliotek wojewódzkich. Najmniejsza różnica występuje na stanowisku kustosa, bo tylko 90 zł na korzyść instruktorów bibliotek wojewódzkich.

Rozpiętość płac w ramach poszczególnych stanowisk jest dość duża, choć na ogół zgodna z obowiązującymi przepisami. Nie zdarzają się przypadki przekraczania górnego pułapu wynagrodzenia przewidzianego dla danego stanowiska, nie ma także przypadków osiągnięcia tego pułapu. Występuje natomiast negatywne zjawisko zarobków poniżej dolnej granicy płac dla danego stanowiska. Ogółem instruktorzy o zbyt niskich płacach jak na zajmowane stanowisko stanowią 7 proc. całości, są to głównie instruktorzy bibliotek powiatowych — 68 osób, a także 5 osób z bibliotek wojewódzkich mających stanowisko kustosa, a więc o najwyższych kwalifikacjach.

Zaskakujące jest jeszcze jedno zjawisko ujawnione w materiałach: wyższe przeciętne płace instruktorów zwolnionych przez MKiS z wymagań kwalifikacyjnych na dane stanowisko od wynagrodzeń pozostałych instruktorów na identycznym szczeblu służbowym. Największe różnice pod tym względem występują w bibliotekach powiatowych. Przeciętna płaca starszego bibliotekarza zwolnionego z wymagań jest o pra-

wie 830 zł wyższa od przeciętnej płacy starszego bibliotekarza o kwalifikacjach właściwych dla tego stanowiska.

Na szczeblu wojewódzkim przeciętna płaca kustosa zwolnionego z wymagań jest równa przeciętnym zarobkom bibliotekarzy dyplomowanych. Zjawisko to tylko częściowo tłumaczy się faktem, że na ogół wśród zwolnionych z wymagań kwalifikacyjnych znajdują się osoby starsze, w wieku przedemerytalnym.

Reasumując rozważania na temat: stanowisko służbowe a płace zasadnicze — należy stwierdzić, że mimo ogólnie pożądanej i usankcjonowanej przepisami prawidłowości wzrostu płac przy wzroście stanowiska, występują niekorzystne anomalie, do których zaliczyć należy przypadki, gdy instruktorzy spełniający wszelkie wymagania w zakresie kwalifikacji i stażu zarabiają mniej, niż wynika to z obowiązujących tabel płac, jak również sytuacje odwrotne (choć nieliczne) — stosunkowo wysokich pensji nie dających się uzasadnić wykształceniem, lecz tylko długim stażem pracy bądź też wiekiem przedemerytalnym.

Jak wiemy, wśród kadry instrukcyjnej przeważają kobiety, mężczyźni stanowią zaledwie 7,2 proc. ogółu. Analiza danych liczbowych wykazuje, że grupa ta jest nieznacznie faworyzowana pod względem finansowym. Wprawdzie przeciętna pensja instruktora-mężczyzny jest w bibliotekach powiatowych tylko o 30 zł wyższa od płacy instruktora-kobiety, ale w bibliotekach wojewódzkich różnica ta wynosi ponad 210 zł na korzyść mężczyzn.

Uzupełnieniem pensji instruktora jest dodatek funkcyjny. W zależności od rangi biblioteki oraz tego, czy instruktor jest pracownikiem czy kierownikiem działu — dodatek może wynosić od 200 do 800 zł. Tak też jest on przyznawany, jeśli nie liczyć znikomych procentowo zaniżonych dodatków w bibliotekach wojewódzkich i zawyżonych w bibliotekach powiatowych. Przeciętnie dodatek instruktorski wynosi 418 zł w bibliotekach wojewódzkich i 287 zł w powiatowych. Średnie dodatki funkcyjne kierowników działów instrukcyjno-metodycznych są oczywiście wyższe i wynoszą 633 zł w bibliotekach wojewódzkich i 368 zł w bibliotekach powiatowych. Na marginesie warto dodać, że regulacja płac z 1974 r. zrównała pod względem dodatku funkcyjnego instruktora biblioteki powiatowej z kierownikiem biblioteki gminnej.

Analiza płac wykazuje przede wszystkim, że nie wykorzystuje się możliwości płacowych w wynagradzaniu najwyżej kwalifikowanych instruktorów. Różnica w zarobkach pomiędzy najniższymi a najwyższymi stanowiskami jest stosunkowo niewielka, a tym samym kierownictwo nie rekompensuje finansowo tej trudnej pracy.

Reorganizacja struktury sieci bibliotecznej pociągnie za sobą zmiany w koncepcji służby instrukcyjno-metodycznej. Jest więc okazja, by wyeliminować zjawiska niekorzystne, które wykazała przedstawiona tutaj analiza.

Przede wszystkim należy dążyć do tego, by cała kadra instrukcyjna miała wykształcenie zarówno ogólne jak i zawodowe na poziomie wyższym. Niezbędne jest, aby instruktorzy obok wykształcenia ogólnego i zawodowego mieli praktykę zawodową na innych stanowiskach bibliotekarskich. Powinny być honorowane przepisy dotyczące dostosowywania stanowisk do kwalifikacji, jak i wynagrodzeń do stanowisk.

Ponadto należy wykorzystywać możliwości, jakie daje siatka płac, uzależniając wysokość wynagrodzeń poszczególnych instruktorów od wyników ich pracy. Zwrócić należy szczególną uwagę na kierowników działów instrukcyjno-metodycznych. Charakteryzować się oni powinni odpowiednim poziomem wykształcenia, dłuższą praktyką i dorobkiem zawodowym.

NOWY GMACH POWIATOWEJ I MIEJSKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ W KROTOSZYNIE

W dniu 23 stycznia 1975 r., w XXX rocznicę wyzwolenia Krotoszyna spod okupacji hitlerowskiej, odbyło się uroczyste otwarcie nowego pięknego budynku Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej.

Obiekt ten powstał całkowicie z funduszy społecznych jako trwały pomnik XXX-lecia PRL społeczeństwa Ziemi Krotoszyńskiej. Realizacja tego pałacu książki przy pełnym autentycznym zaangażowaniu wszystkich mieszkańców trwała zaledwie 14 miesięcy.

Fot. Jarosław Stanisławski

Biblioteka Miejska w Krotoszynie — wejście główne.

Projekt budynku powstał na podstawie projektu typowego i został częściowo zaadaptowany przez zespół pracowników Wydziału Urbanistyki i Architektury Urzędu Powiatowego w Krotoszynie. Budynek rozwiązano w trzech poziomach bez podpiwniczenia, na rzucie prostokątnym o wymiarach 18×36 m. Przy zachowaniu modułu konstrukcyjnego 6×6 m umożliwiło to optymalne i uniwersalne rozwiązanie

układu funkcjonalnego pomieszczeń, co nie jest bez znaczenia dla właściwej organizacji pracy w placówce biblioteczej.

Ogólna powierzchnia użytkowa budynku wynosi 1800 m². Łącznie w budynku znajduje się 25 pomieszczeń o powierzchni 1300 m². W tym:

— Oddział dla dzieci i młodzieży (wypożyczalnia, czytelnia, sala bajek i imprez)	280 m ² ,
— Wypożyczalnia dla dorosłych	210 m ² ,
— Czytelnia czasopism i czytelnia naukowa	210 m ² ,
— Gabinet audiowizualny z laboratorium językowym na 25 stanowisk	70 m ² ,
— Gabinet regionalny z dokumentami życia społecznego	34 m ² ,
— Sala prelekcyjno-odczytowa	140 m ² .

W części administracyjnej poza pomieszczeniami zasadniczymi (dyrekcja, sekretariat, opracowanie, dział instrukcyjny) znajduje się pomieszczenie socjalne dla pracowników (24 m²) i pokój narad, organizacji społecznych i aktywów czytelniczych (24 m²).

Biblioteka została w całości wyposażona w sprzęt według projektu indywidualnego architektów Lesława Nurka i Tadeusza Pactwy z Wrocławia. Znając dokładnie zarówno techniczne, jak i estetyczne potrzeby placówki biblioteczej, zaproponowali rozwiązanie, które w efekcie dało:

- sprzęt funkcjonalny, estetyczny i doskonale ustawny,
- rozmieszczenie sprzętu zgodne z potrzebami placówki biblioteczej i wymaganiami technicznymi,
- harmonijne zestawienie barw mebli, tkanin, ścian i podłóg.

We wnętrzach Biblioteki osiągnięto atmosferę przytulności i zapewniono możliwość skupienia się w wygodnym i przyjemnym otoczeniu.

Fot. Jarosław Stanisławski

Biblioteka Miejska w Krzeszynie — Wypożyczalnia dla Dorosłych.

Całkowity koszt budowy biblioteki wyniósł 6 928 000 zł, w tym wyposażenie pochłonęło 1,3 mln zł; od ludności uzyskano 4 536 067 zł.

Ta piękna Biblioteka, wzniesiona własnymi siłami słynących z ofiarności i społecznego zaangażowania mieszkańców Krotoszyna i regionu, jest symbolem dojrzałości kulturalnej społeczeństwa tej ziemi i z całą pewnością świecić będzie przykładem osiągnięć w dziedzinie upowszechniania zdobyczy kultury.

Fot. Jarosław Stanisławski

Biblioteka Miejska w Krotoszynie — Oddział dla Dzieci i Młodzieży.

ELŻBIETA WISŁAWSKA
Słupsk

SŁUŻBA INFORMACYJNA W MIEJSKIEJ I POWIATOWEJ BIBLIOTECE PUBLICZNEJ W SŁUPSKU

Z chwilą oddania czytelnikom nowego gmachu Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej (adaptowany budynek zabytkowy z XIII wieku) zostało wyodrębnione samodzielne stanowisko służby informacyjno-bibliograficznej. Dział rozpoczął swoją działalność w lutym 1972 r. Przeznaczono na ten cel osobne pomieszczenie mające bezpośredni kontakt z Czytelnią. Stworzenie działu było ważnym faktem i wynikało ze wzrostu potrzeb czytelniczych i informacyjnych użytkowników Biblioteki.

Utworzenie działu było możliwe dopiero w nowych warunkach lokalowych. Do tego czasu informacji udzielali pracownicy czytelnicy, wypożyczalni, a także czytelnicy czasopism. Z praktyki wiadomo, że taka informacja nie mogła zaspokoić potrzeb czytelników, gdyż była przypadkowa, a zresztą bibliotekarze pracowali w bardzo trudnych warunkach lokalowych, bez wolnego dostępu do półek.

Zaczęto kompletować księgozbiór, który liczy obecnie 350 wol. W księgozbiorze tym znajdują się przede wszystkim bibliografie, informatory, poradniki bibliograficzne. Encyklopedie i słowniki są w czytelniku.

Warsztat pracy informacyjnej starano się badać na podstawie przewidywanych potrzeb użytkowników. Zebrano więc wykazy lektur szkolnych, a także wykazy lektur zaleconych dla studentów miejscowej uczelni — Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Umożliwiło to zorientowanie się w przyszłych kwerendach i przygotowywaniu odpowiednich materiałów. Gromadzi się je w następujących kartotekach:

- pisarzy polskich i obcych,
- recenzji utworów pisarzy polskich i obcych,
- spisów bibliograficznych,
- cytatów,
- załatwionych kwerend,
- bibliografii załącznikowych.

Ponadto w Dziale znajdują się kartoniki na tematy okolicznościowe, które ulegają likwidacji, w chwili kiedy są już nieaktualne i nie spełniają swojego zadania.

Bardzo szerokie zastosowanie znajduje katalog tytułów czasopism archiwizowanych i bieżących znajdujących się w bibliotekach (szkolnych, zakładowych, WSP, towarzystw) miasta Słupska. Jest on ważnym źródłem informacji, które pomaga kierować czytelników do biblioteki mającej w swoich zbiorach żądany tytuł czasopisma.

W Dziale prowadzone są prace nad bibliografią miasta Słupska. Obejmuje ona lata 1945—1970 i uzupełniana jest na bieżąco. Dla potrzeb środowiska utworzone zostały kartoteki zawierające informacje o:

- koszalińskim środowisku literackim,
- recenzjach utworów pisarzy koszalińskich.

Dla własnych celów prowadzi się kartotekę: służba informacyjno-bibliograficzna, w której gromadzi się opisy bibliograficzne artykułów i książek na ten temat.

Użytkownicy Działu Informacyjno-Bibliograficznego to przede wszystkim młodzież szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych (około 50 proc.), szczególnie uczniowie klas maturalnych. Ponadto około 30 proc. to studenci studiujący zaocznie, pozostali to studenci Wyższej Szkoły Pedagogicznej i inni użytkownicy (pracownicy umysłowi i fizyczni).

Potrzeby użytkowników są bardzo zróżnicowane. Najczęściej występującymi w pytaniach czytelników dziedzinami są nauki humanistyczne i społeczne oraz sztuka (w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece jest wydzielony Dział Sztuki). Uczniowie szkół średnich, którzy biorą udział w zajęciach fakultatywnych z języka polskiego, bardzo chętnie korzystają z kartotek literackich. Interesuje ich literatura polska i obca, a w szczególności twórczość pisarzy współczesnych. Wśród studentów uczących się zaocznie popularna jest socjologia, ekonomia, filozofia, historia, literatura, a także zagadnienia dotyczące nauk matematyczno-przyrodniczych. Dużym zainteresowaniem użytkowników, a przede wszystkim nauczycieli cieszy się psychologia oraz szkolnictwo polskie.

Różnorodność pytań użytkowników ilustrują poniższe przykłady:

1. Gdzie można znaleźć obszerne streszczenie „Raportu o stanie oświaty”? (księgarz).
2. Czy po wojnie ukazał się „Psałterz Dawidów” w przekładzie Jana Kochanowskiego? (bibliotekarz).
3. Gdzie można znaleźć opracowania o „Uniwersale Połanieckim”? (uczennica LO).
4. Gdzie można znaleźć materiały o porcie w Uście? (studujący zaocznie).
5. Jakie pozycje książkowe dotyczące handlu zagranicznego i transportu morskiego ukazały się w latach 1970—1973?

Mniej czasu pochłaniają pytania dotyczące autorów książek, roku wydania książki, wytłumaczenia niektórych trudnych zwrotów. Często są pytania dotyczące adresów instytucji, godzin pracy bibliotek na terenie miasta Słupska, a nawet pytania o zasady rozliczania delegacji służbowych.

W miarę możliwości bibliotekarz stara się udzielić odpowiedzi natychmiast, nie zawsze jednak jest to możliwe. Dosyć często pytanie wymaga kilku dni pracy, wówczas zawiadamia się czytelnika o terminie przygotowania kwerendy. Gdy warsztat informacyjny nie może podołać skomplikowanej kwerendzie, staramy się odesłać użytkownika do bardziej kompetentnego ośrodka informacyjnego na terenie miasta Słupska (zakładowe ośrodki informacji) lub wysyłamy pytania do innych działów informacyjnych na terenie kraju.

Informacje udzielane użytkownikom rejestrujemy z uwzględnieniem podziału na informacje bibliograficzne, biblioteczne, rzeczowe i tekstowe. Mimo sporej liczby informacji bibliograficznych, przeważają jednak informacje biblioteczne.

W 1974 r. jednoosobowy Dział udzielił ponad 1000 informacji bibliograficznych i bibliotecznych oraz około 300 informacji rzeczowych i tekstowych. Nie są to jednak ściśle dane, gdyż pracownik Działu zajmuje się wypożyczaniem międzybibliotecznym, a większość zamawianych książek nie ma dokładnych opisów bibliograficznych, które należy uzupełnić. Zdarza się również, że udziela się po kolei kilku informacji i nie wszystkie rejestruje się, bo po prostu brakuje czasu.

Wśród form udzielania odpowiedzi przeważają informacje ustne (70 proc.); informacji udzielonych telefonicznie lub pisemnie jest 30 proc.

Pracownik Działu udziela również porad metodycznych na temat posługiwania się bibliografiami, przewodnikami bibliograficznymi, *Bibliografią Zawartości Czasopism* itp. Do prac Działu Informacyjnego należy również rozwijanie aktywnej propagandy bibliotecznej o dużych możliwościach usług bibliotek, jak również zachęcanie do korzystania z zasobów bibliotecznych.

Rozesłano więc do wszystkich szkół na terenie miasta pisma informujące o istnieniu Działu i o tym, co może on zaoferować użytkownikom biblioteki. Nauczyciele przekazywali te informacje uczniom, którzy bardzo chętnie zaczęli korzystać z naszych usług. Zalecenia te dały rezultaty w postaci zwiększenia liczby użytkowników w Dziale.

Informacja zbiorowa w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej wzbogaciła swoje formy i środki oddziaływania w postaci opracowania plasz informacyjnych propagujących bibliotekę, jej zasoby, formy działania i usługi. Do informacji zbiorowej w naszej Bibliotece należy również przygotowywanie wystaw, okolicznościowych zestawów bibliograficznych oraz bibliografii lokalnej. Jedną z form informacji i propagandy są wycieczki do Biblioteki. Najchętniej bierze w nich udział młodzież szkolna, żołnierze, w lecie dzieci z kolonii letnich, wczasowicze i turyści.

Informacja zbiorowa to również lekcje biblioteczne, które organizuje się najczęściej w maju z okazji Dni Kultury, Oświaty, Książki i Prasy. Lekcje prowadzi przede wszystkim Oddział dla Dzieci i Młodzieży przy współpracy z Działem Informacyjnym. Lekcje połączone są z ćwiczeniami, które umożliwiają sprawdzenie, jak procent przekazanych informacji młodzież zapamiętała.

Należy wspomnieć również o systematycznym przysposobieniu bibliotecznym dla bibliotekarzy gminnych, w którym uczestniczy pracownik Działu Informacji. Obejmuje ono porady w zakresie korzystania z bibliografii i usług informacyjno-bibliograficznych.

Współpraca bibliotek w obrębie regionu lub miasta nabiera obecnie coraz większego znaczenia. Istniejące systemy i formy współpracy regionalnej lub lokalnej wskazują, że biblioteki różnych typów i specjalności mogą skutecznie współdziałać. W naszym przypadku konieczna jest współpraca z Biblioteką WSP.

WOLNE SOBOTY

W 1975 r. liczba dni — w zasadzie: sobót — wolnych od pracy wzrosła już do dwunastu. Na terenie dawnego województwa krakowskiego soboty te były dniami normalnej pracy bibliotek publicznych wszystkich szczebli (od filialnych po wojewódzką włącznie), w myśl odpowiedniej decyzji Wojewody. Swoje dodatkowe dni wolne bibliotekarze wykorzystywali w najbliższe poniedziałki.

Nie warto ukrywać: za pomysł takiego rozwiązania — niżej podpisany wysłuchał o sobie mnóstwo niecenzuralnych opinii. Czego zresztą należało się spodziewać, ponieważ — w zawodzie tak sfeminizowanym — każda decyzja naruszająca (choćby częściowo) układy rodzinne może wśród zainteresowanych budzić mieszane uczucia. Czy zatem była konieczna?

Na początek może kilka pomniejszych argumentów „za”. Tak więc dowolność, pozostawiona w tej mierze w roku poprzednim, sprawiła, że **ani jeden** bibliotekarz (z 1200) nie skorzystał z tej dodatkowej możliwości urlopu. Decyzja tę przynajmniej korzyść przyniosła, aczkolwiek ferie poniedziałkowe nieco utrudniały rodzinne wycieczki. Wszakże póki co i w tym klimacie, jak często jeździmy na weekend: dwa, trzy razy do roku?

Argumentowano, że należało umożliwić wykorzystanie wolnych sobót chociaż części bibliotecznych załóg. Szkopuł jednak w tym, że większość bibliotek ma obsadę jednoosobową. Zresztą nawet przy liczniejszym personelu takie rozwiązanie wymagałoby dwukrotnej pracy połową sił — czyli prawie żadnej. Nie mówiąc już o konieczności sprzątnięcia, palenia w piecach, obsługi, a palaczom, sprzątaczkom i woźnym dodatkowy dzień wolny od pracy również przysługuje.

Pora jednak na pytanie zasadnicze: czy w wolne soboty uruchamiać biblioteki rzeczywiście trzeba? Moim zdaniem — tak. Zwyczajna logika sugeruje, że placówki biblioteczne (na sklepy nie mamy wpływu) powinny być czynne wtedy, gdy użytkownicy mają czas wolny, inaczej można by ich nie otwierać wcale. Wydaje się, że właśnie wolne soboty mogą być dniami aktywnej pracy bibliotek, a szczególnie czytelników — byle tylko wykształciły się odpowiednie nawyki. Z kolei zaś niedzielno-poniedziałkowe ferie pozwolą pracownikom (głównie: pracownikom) bibliotek na wypoczynek i wywiązanie się z rodzinno-towarzyskich obowiązków, Wszystko to natomiast ewentualne decyzje zmian, wprowadzane dopiero *ex post*, zostałyby na pewno potraktowane jako zawodowy antybodziec, powodując niezadowolenie i zbędną rotację kadr.

Pierwsze praktyczne doświadczenia i wnioski chciałbym wesprzeć mikroanalizą, przeprowadzoną w kilkunastu wybranych bibliotekach. Ilustruje ona — w stosunku do przeciętnej z innych dni tego samego tygodnia — stan frekwencji podczas wolnych sobót w lutym, marcu i kwietniu br. Dłuższy czas obserwacji nie wchodził w rachubę, z przyczyn dla każdego chyba oczywistych.

Frekwencja	Wypożyczalnie w miastach	Wypożyczalnie na wsi	Czytelnie	Oddziały dla dzieci
w dn. 22 lutego	52 %	63 %	85 %	65 %
w dn. 22 marca	47 %	54 %	80 %	54 %
w dn. 26 kwietnia	42 %	58 %	71 %	62 %

Frekwencję wyższą niż zwykle odnotowano w kilku czytelniach oraz w niektórych wypożyczalniach wiejskich. Generalnie jednak, nawet z tak skąpych informacji wynika, że usługi biblioteczne podczas wolnych sobót były skromniejsze niż zazwyczaj, szczególnie w wypożyczalniach miejskich. Co jednak wcale nie przekreśla słuszności samej zasady.

Wolne soboty wprowadza się od niedawna, stąd jeszcze brak ustalonych nawyków, jak je właściwie wykorzystywać. Oczywiście nie ma też, póki co, generalnego obyczaju przeznaczania w tych dniach czasu na wizytę w bibliotece. Nadto wreszcie — w szkołach trwają normalne zajęcia, toteż uczniowie rano do bibliotek nie przychodzą, a po południu jest „Studio 2” w telewizji.

Skoro o tym mowa: najwyższą frekwencję w placówkach miejskich notowano między godz. 10.00 a 13.00, na wsi zaś 13.00—15.00. Po godzinie 15 wszędzie ruch był już znikomy, skąd wniosek, że sobotnie popołudnia przeznacza się na rozrywki, co jest niebagatelną wskazówką praktyczną.

Wracając zaś do przyczyn mniejszej niż zwykle liczby odwiedzin — uważam, że nade wszystko zawiniła enigmatyczna informacja. W ogóle system usług w wolne soboty nie wykształcił się jeszcze w sposób ostateczny; rozmaicie pracują sklepy oraz niektóre instytucje. Częste zmiany w tym względzie — niezbędne zresztą, bo to przecież okres prób i doświadczeń — wprowadzają jednak sporo zamieszania i dezinformują, dlatego wszyscy wolą załatwiać swoje sprawy w inne dni.

Informacja o bibliotekach, mówiąc delikatnie, do natrętnych nie należy. O pracy w wolne soboty biblioteki nie informowały wcale, bądź — w ostatniej chwili — przylepiano na drzwiach świstek: **pracujemy**. Trudno zatem żądać, aby skołowany czytelnik wyruszał w niepewność z książkami pod pachą, i w tym kontekście wskazana wyżej frekwencja nie wydaje się już aż tak bardzo nikła.

Tak więc, aczkolwiek jeszcze nie pora na wnioski generalne i ostateczne, wydaje się, że przedpołudnia wolnych sobót mogą być korzystne dla bibliotecznych usług. Póki co zaś, należałoby chyba uzbroić się w cierpliwość i — podejmując dalsze próby — zapewnić o nich właściwą informację.

Już niejako na marginesie ujawnił się problem tzw. dni wewnętrznych, w bibliotekach, o których mowa, przeniesiono je na poniedziałki, aby ten — jeden w miesiącu — poniedziałek wolny nie naruszał schematu czytelniczych usług. Chwilowo rozwiązanie okazało się korzystne: prace wewnętrzne nie ucierpiały, ani nie zmniejszono liczby dni otwarcia. Jednak perspektywa wymaga dalszych przemyśleń i odpowiednich usprawnień.

CZYTELNICTWO CZASOPISM BIBLIOLOGICZNYCH WŚRÓD BIBLIOTEKARZY ZIEMI SZCZECIŃSKIEJ

Propagujemy czytelnictwo czasopism wśród naszych czytelników, organizujemy dla nich specjalne czytelnie wydawnictw ciągłych, umiemy określić w wyniku obserwacji, kto i jakie tytuły najchętniej przegląda. A jak wyglądamy my, bibliotekarze jako czytelnicy własnych czasopism fachowych? Czy korzystamy z nich regularnie? Które tytuły najczęściej przeglądamy?

Pytania te nasunęły się przy okazji opracowywania charakterystyki ważniejszych czasopism z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej znajdujących się w bibliotekach szczecińskich (15 tytułów znajduje się w WiMBP, 135 tytułów w Bibliotece Głównej Politechniki Szczecińskiej udostępnianych w Czytelnii Bibliologicznej dla całego środowiska).

Pragnąc otrzymać odpowiedzi na powyższe pytania, opracowano ankietę, którą rozprowadzono wśród:

— delegatów na zebranie sprawozdawczo-wyborcze SBP Oddziału Szczecińskiego, w kwietniu 1975 r.;

— bibliotekarzy ze środowiska szczecińskiego przygotowujących się do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego, w maju 1975 r.;

— bibliotekarzy szkolnych i pedagogicznych, uczestników kursów szkoleniowych, w czerwcu 1975 r.

W pierwszej grupie na 60 delegatów obecnych na zebraniu, otrzymano 26 odpowiedzi; w drugiej na 15 osób, obecnych na zajęciach, otrzymano 15 odpowiedzi; w trzeciej oprócz uczestników kursu uzyskano odpowiedzi również od zespołu naucozającego z Instytutu Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych.

Reprezentacja jest niewielka, ale obejmuje bibliotekarzy aktywnych społecznie i zawodowo. Odpowiadający na ankietę reprezentują cztery rodzaje bibliotek: publiczne, naukowe, szkolne i pedagogiczne.

Tablica 1
Uczestnicy ankiety według rodzajów bibliotek

Rodzaj instytucji	Liczba ankietowanych	Liczba odpowiedzi
Biblioteki publiczne	40	20
„ naukowe	16	16
„ szkolne	20	17
„ pedagogiczne	11	11
„ związkowe	6	1
IKNiBO	5	5
Ośrodki informacji	2	2
Razem	100	72

Tablica 1 prezentuje dane o ankietowanych. Odpowiedź na następne pytanie, dotyczące czytelnictwa polskich czasopism z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, obrazuje tabl. 2.

Tablica 2
Poczytność polskich czasopism bibliologicznych

Tytuł czasopisma (według poczytności)	Odpowiedź		Liczba czytelników razem
	czytam regularnie	czytam nieregularnie	
1. <i>Bibliotekarz</i>	52	11	63
2. <i>Przegląd Biblioteczny</i>	34	17	51
3. <i>Poradnik Bibliotekarza</i>	43	7	50
4. <i>Bibliotekarz Zachodnio-Pomorski</i>	32	14	46
5. <i>Informator Bibliotekarza i Księgarza</i>	22	11	33
6. <i>Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji</i>	14	17	31
7. <i>Roczniki Biblioteczne</i>	11	15	26
8. <i>Zagadnienia Informacji Naukowej</i>	13	13	26
9. <i>Studia o Książce</i>	7	16	23
10. <i>Biuletyn Biblioteki Narodowej</i>	6	10	16
11. <i>Rocznik Biblioteki Narodowej</i>	4	11	15
12. <i>Z doświadczeń bibliotek szkolnych i pedagogicznych</i>	2	—	2
13. <i>Nowe Książki</i>	1	—	1

Dwie ostatnie pozycje w tabl. 2 były wpisane w wolnych miejscach, zostawionych na inne tytuły polskie, nie ujęte w tabelce ankiety. Tytuły czasopism w ankiecie były ułożone alfabetycznie, aby nie sugerować kolejności odpowiedzi.

Z wcześniejszych indywidualnych rozmów i obserwacji wynika, że czytane są przede wszystkim czasopisma, które są dostępne we własnej bibliotece. Te, które są w innych bibliotekach, są czytane tylko sporadycznie, najczęściej z braku czasu. Brak tytułu w bibliotekach miejskich czyni go znanym tylko z innych czasopism lub z nielicznych wypożyczeń międzybibliotecznych.

W badanej próbie najpoczytniejszymi czasopismami okazały się:

— w bibliotekach publicznych: *Bibliotekarz* i *Bibliotekarz Zachodnio-Pomorski*;
— w bibliotekach naukowych: *Przegląd Biblioteczny*, *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*; z przeglądowych: *BABIN* (dodatek do *Przeglądu Bibliotecznego*);

— w bibliotekach szkolnych: *Poradnik Bibliotekarza*, *Bibliotekarz*, *Przegląd Biblioteczny*;

— w bibliotekach pedagogicznych: *Poradnik Bibliotekarza*, *Bibliotekarz*, *Przegląd Biblioteczny*.

Kolejne pytanie ankiety dotyczyło korzystania z czasopism biblioteczno-informacyjnych, dostępnych na terenie Szczecina. Jak kształtowały się odpowiedzi na to pytanie, podaje tabl. 3 na s. 244.

26 osób na 72 badane nie korzysta w ogóle z czasopism przeglądowych. Ani jedna osoba nie wpisała dodatkowych tytułów w języku rosyjskim, francuskim czy niemieckim. 50 proc. badanych korzysta z *Bibliografii Bibliografii i Nauki o Książce*, 40 proc. z *BABIN* (*Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*) i 20 proc. z *Przeglądu Piśmiennictwa Zagadnień Informacji*.

Na podstawie otrzymanych odpowiedzi na ankietę można sformułować następujące wnioski:

1. Czytelnictwo polskich czasopism biblioteczno-informacyjnych w badanej grupie bibliotekarzy jest dość duże.

Poczytność czasopism przeglądowych bibliograficznych

Tytuł czasopisma	Odpowiedź		Liczba odpowiedzi razem
	przełglądane regularnie	przełglądane sporadycznie	
1. <i>Bibliografia Bibliografii i Nauki o Książce</i>	7	28	35
2. <i>Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej</i> (dodatek do <i>Przeglądu Bibliotecznego</i>)	14	13	27
3. <i>Przegląd Piśmiennictwa Zagadnień Informacji</i>	11	4	15
4. <i>Referativnyj Żurnal Informatika</i>	3	—	3
5. <i>Bibliotekovedenie i bibliografija za rubeżom</i>	1	3	4
6. <i>Inf. Science Abstracts</i> (brak w Szczecinie)	—	—	—
7. <i>Library Inf. Science Abstracts</i>	1	—	1
8. <i>Library Literature</i>	—	—	—
9. <i>Information und Dokumentation</i>	—	2	2

2. Zbyt rzadko są wykorzystywane czasopisma przeglądowe. Należałoby propagować ich stały przegląd.

3. Prawie nie korzysta się z czasopism biblioteczných w językach obcych.

Ze względu na małą grupę badanych osób i uproszczoną ankietę zebrane informacje należy traktować jako zachętę do propagowania szerszych badań w różnych środowiskach regionalnych.

Fot. Jerzy Maj

Informatorium i sala wystawowa Kantonalnej i Uniwersyteckiej Biblioteki w Lozannie

Dnia 20 lipca 1974 r. zmarł we Lwowie w wieku lat 86 dr Wacław Olszewicz, historyk, ekonomista i bibliotekarz. Należał do pokolenia pracowników książki polskiej o szerokich zainteresowaniach naukowych, podejmujących pracę bibliotekarską z „miłości do ksiąg” i chęci obcowania z nimi na co dzień.

Urodził się w Warszawie 23 VIII 1888 r. i tu uczęszczał do szkół. W roku 1905 wziął żywy udział w walce młodzieży polskiej o nauczanie w języku ojczystym, był członkiem komitetu strajkowego i wygłosił patriotyczne przemówienie. Został za to usunięty ze szkoły z wilczym biletem, który zabraniał mu wstępu do wszystkich szkół w państwie rosyjskim. Wyjechał zatem za granicę i w latach 1906—1908 odbył studia w École Libre des Sciences Politiques w Paryżu, kończąc ją z odznaczeniem, jako najmłodszy absolwent. Dalsze dwa lata spędził w Brukseli, gdzie na Uniwersytecie uzyskał w roku 1910 doktorat z nauk politycznych i administracji, przedstawiając pracę pt. „Unia Polski z Litwą — Studium z prawa międzynarodowego”. Następne dwa lata przebywał w Paryżu, Rzymie i Genewie, nawiązując współpracę z paryskimi i geneuskimi czasopismami ekonomicznymi i przez pewien czas pracując w Bibliotece Polskiej w Paryżu. W 1912 r. powrócił do kraju i ze względów zdrowotnych osiedlił się w Zakopanem. Tu w formie pracy społecznej przyjął obowiązki bibliotekarza w Towarzystwie Biblioteki Publicznej. O jego pozytywnej roli w ówczesnym ciekawym środowisku czytelniczym Zakopanego w latach 1913—1915 może świadczyć ogłoszone po latach wspomnienie: „Stefan Żeromski i Biblioteka Publiczna w Zakopanem” („Przegląd Biblioteczny”. R. 34: 1966 nr 1—2).

Opuszczenie Warszawy przez władze carskie w 1915 r. umożliwiło mu powrót do rodzinnego miasta. W latach 1915—1918 pełnił funkcje bibliotekarza w Bibliotece Krasieńskich, a jednocześnie zastępcy redaktora czasopisma „Ekonomista”. W 1919 roku władze odrodzonej Rzeczypospolitej, oceniając wysoko jego rozległą wiedzę i zalety osobiste, powołały go do Ministerstwa Spraw Zagranicznych, najpierw do Biura Prac Kongresowych (Kongres Pokojowy w Paryżu), a następnie na naczelnika Wydziału Ekonomicznego i referenta do spraw niemieckich. W 1924 r. przeniosł się na Górną Śląsk, zamieszkał w Siemianowicach i został sekretarzem generalnym Zespołu Hut oraz delegatem Związku Polskich Hutników w Katowicach. Rozwinął tu niesłychanie ożywioną działalność naukową i społeczno-kulturalną. W pracach ogłaszanych osobno i w czasopismach poruszał najistotniejsze zagadnienia gospodarcze Górnego Śląska, podnosząc jego wagę i znaczenie dla ogólnej gospodarki państwa oraz wskazując najważniejsze drogi rozwoju tego regionu. Nawiązał współpracę ze środowiskiem naukowym i kulturalnym, został wiceprzewodniczącym Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku, współdziałał z Instytutem Śląskim w Katowicach, był nieoficjalnym doradcą marszałka Sejmu Śląskiego, Konstantego Wolnego, przy organizacji Biblioteki Sejmu, a w 1932 r. delegatem na III Zjazd Bibliotekarzy Polskich w Wilnie. W Siemianowicach zgromadził własną cenną bibliotekę pełną pięknych okazów bibliofilskich.

Wybuch drugiej wojny światowej i obawa przed represjami Niemców zmusiły dr Olszewicza do opuszczenia Śląska. Jesienią 1939 r. przybył do Lwowa i został tu już do końca życia. W styczniu 1940 r. został przyjęty do Lwowskiej Naukowej Biblioteki Ukrainskiej Akademii Nauk utworzonej z Ossolineum i pięciu naukowych bibliotek lwowskich. Zajęcie Lwowa przez wojska niemieckie spowodowało usunięcie Olszewicza z Biblioteki, ale po wycofaniu się Niemców wrócił do niej w lipcu

1944 r. i pracował do 1950 r. W latach 1950-51 pełnił funkcje st. bibliografa w Okręgowym Bibliotecznym Kolektorze, a od lutego 1952 r. st. bibliografa w Wydziale Ekonomiki Instytutu Nauk Społecznych Ukraińskiej Akademii Nauk. W roku 1962 przeszedł na emeryturę.

Czas poświęcony na prace biblioteczne i bibliograficzne stanowi tylko część dłużej trwającej działalności dr Olszewicza. Ale rola, jaką odegrał w organizacji życia książki w Polsce i w badaniach jej dziejów oraz w ruchu zawodowym bibliotekarzy, zasługuje na uznanie i ciepłe wspomnienie.

Zaangażowanie problematyką bibliotekarską wykazał już w warunkach okupacji niemieckiej w czasie pierwszej wojny światowej. Jako członek Towarzystwa Miłośników Historii był współtwórcą jego Wydziału Książnic i Bibliotekarstwa, który postawił sobie za jedno z głównych zadań przygotowanie ram organizacyjnych zrzeszenia pracowników bibliotek w przyszłej odrodzonej Polsce. Opracowanie statutu powierzono Olszewiczowi. Statut został zatwierdzony przez władze niemieckie 10 VII 1917 r., a na zebraniu ogólnym członków pierwszego w Polsce Związku Bibliotekarzy dr Olszewicz objął prowadzenie sekcji bibliotek naukowych. Relacje o tych wydarzeniach podaje w artykule napisanym wraz z bratem, Bolesławem Olszewiczem, pt.: „Z prehistorii Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich” („Przegląd Biblioteczny” R. 35: 1967).

Odzyskanie niepodległości postawiło przed bibliotekarstwem polskim olbrzymie zadania i nowe problemy, które trzeba było pilnie rozwiązać. Nie brakło tu głosu Wacława Olszewicza. Podstawowym zagadnieniem dla rozwoju bibliotek stała się w latach trzydziestych reforma ustawy o egzemplarzu obowiązkowym. Odpowiednie akty prawne z 1919 i 1927 r. były zawarte w przepisach prasowych i nie odpowiadały interesom bibliotek. W artykule pt. „Kilka uwag o egzemplarzu obowiązkowym” („Przegląd Biblioteczny”. R. 4: 1930 z. 2), a następnie w „Projekcie Ustawy o egzemplarzu obowiązkowym” przedstawionym na III Zjeździe Bibliotekarzy Polskich w Wilnie w 1932 r. („Pamiętnik Zjazdu”) wysunął Olszewicz nowe koncepcje, zrealizowane w zasadniczych punktach w ustawie z 1932 r. Stała się ona skutecznym narzędziem w polityce bibliotecznej państwa, odciała Bibliotekę Narodową i Biblioteki Uniwersyteckie od przyjmowania i opracowywania zbyt dużej liczby książek, często zbyt technicznych dla ich profilu, i przerzuciła ciężar przechowywania po 1 egzemplarzu druków z danego rejonu na tzw. biblioteki regionalne. Rolę tych bibliotek omówił Olszewicz na III Zjeździe Bibliotekarzy Polskich w referacie zatytułowanym: „Biblioteki regionalne z uwzględnieniem bibliografii regionalnej” (Streszczenie w: „Pamiętnik Zjazdu” s. 157—160). Bibliografii w ogóle, a regionalnej w szczególności, poświęcił bardzo wiele uwagi, rozumiejąc ją jako warsztat dokumentacyjny-informacyjny służący potrzebom nauki i życia społecznego. Już w 1919 r. zwracał na to uwagę umieszczając w „Bibliotekarzu” artykuł: „Bibliografia w ręku bibliotekarza”. Wraz z Reginą Danysz-Fleszarową opracował „Podręczną bibliografię Śląska Górnego” („Ziemia” R. 13: 1928 nr 15—16); w „Zaraniu Śląskim” (R. 12: 1926 nr 2) opublikował artykuł pt. „Bibliografia regionalna”, a w książce „Słowacja i Słowacy” (t. 1 Kraków 1937 s. 11—72) znalazła się jego praca pt. „Słowacja w piśmiennictwie polskim”. Zamiłowanie do szperactwa przynosiło rezultaty w postaci innych jeszcze zestawień i odkryć bibliograficznych.

Umiłowanie książki i docenianie jej roli w rozwoju kultury narodowej okazywał dr Olszewicz zarówno w działaniu jak i w publikacjach. Książka była jego stałą towarzyszką życia. Po drugiej wojnie światowej nie stworzył już tak pięknej biblioteki jak ta, która uległa zagładzie w Siemianowicach, ale jego pokój we Lwowie był pełen książek; zajmowały one szafy, stoły, półki, leżały po prostu na podłodze. Jako kierownik Wydziału Koncentracji w Lwowskiej Bibliotece Naukowej UAN oddał nieocenione usługi przy ratowaniu księgozbiorów opuszczonych przez prywat-

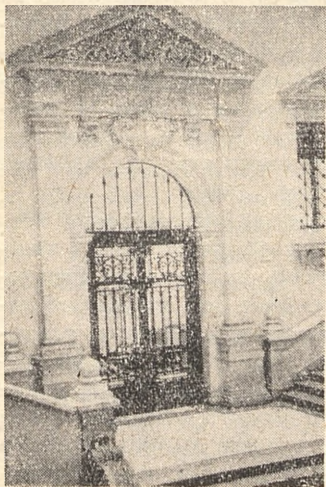
nych właściciele, przez rozwiązane towarzystwa naukowe i stowarzyszenia społeczne. Docierał wszędzie, z niewygasającym zapalem kierował akcją zwożenia książek do b. Biblioteki Ossolińskich, gdzie je otaczono fachową opieką, ustawiano alfabetycznie na półkach, co pozwalało szybko zorientować się w wartości poszczególnych zbiorów.

Najsilniejszym nurtem w jego wielostronnej działalności naukowej były badania z zakresu dziejów kultury polskiej drugiej połowy XVIII wieku i roli, jaką odegrały w jej rozwoju biblioteki tego okresu. Już w 1931 r. ogłosił obszerną rozprawę pt. „Biblioteka króla Stanisława Augusta” („Przegląd Biblioteczny”, R. 5: 1931 z. 1), ale dopiero po przejściu na emeryturę mógł poświęcić się całkowicie temu zagadnieniu. Rezultatem wieloletnich i drobiazgowych poszukiwań były materiały zebrane w kilkudziesięciu tekach oraz niedokończona i pozostawiona w rękopisie rozprawa pod roboczym tytułem: „W kręgu zainteresowań Stanisława Augusta”. Była to próba syntezy kultury polskiej okresu stanisławowskiego. Odpryskami od tej pracy były ogłaszane w latach powojennych artykuły w czasopiśmie polskich: „Bibliofil na tronie. Z polskiego tysiąclecia” („Problemy” R. 22: 1966 nr 5); „Biblioteka Wilanowska” („Stolica” R. 23: 1968 nr 30); „Z dziejów bibliotek i miłośnictwa książki w Polsce w w. XVIII” („Roczniki Biblioteczne” R. 12: 1968 nr 1/4); „Biblioteka królewska na zamku warszawskim” (Tamże R. 13: 1969); „Korespondencja Stanisława Augusta” (Tamże R. 14: 1970); „Matematyczno-przyrodnicze zbiory i pracownie na zamku za Stanisława Augusta” („Studia Warszawskie”. T. 16: 1973 z. 3). Wszystkie one wykazują doskonałą znajomość czasów i ludzi tego okresu. W czasopiśmie polskich zamieszczał dr Olszewicz również trafnie określone sylwetki ludzi zasłużonych dla współczesnego bibliotekarstwa. Znaleźli się tu między innymi: Stanisław Bełza („Roczn. Tow. Przyjaciół Nauk na Śląsku”. R. 2: 1930); Wacław Aleksander Maciejowski („Zaranie Śląskie”. R. 8: 1932 nr 4) i Ludwik Bernacki („Roczniki Biblioteczne” R. 7: 1963 nr 1/2).

Szczególną sympatię i uczucie wdzięczności budził u tych wszystkich, którzy po drugiej wojnie światowej przyjeżdżali do Lwowa szukając tu materiałów źródłowych do prac historycznych i literackich. Świetnie zachowana niemal do ostatnich chwil życia pamięć, doskonała znajomość bibliotek i archiwów lwowskich, własne kartoteki zgromadzonych materiałów i wielka życzliwość dla ludzi — pozwalały mu być nieocenionym doradcą, opiekunem i przewodnikiem.

Cześć Jego Pamięci!

Władysława Jabłońska

Fot. Jerzy Maj
Zabytkowy fragment hallu wejściowego Kantonalnej i Uniwersyteckiej Biblioteki w Lozannie.

SPRAWY BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA W PRASIE

Inauguracja nowego roku działalności kulturalnej. Zarządzanie kulturą w dwustopniowej administracji terenowej. Unowocześnienie pracy bibliotek wiejskich. Sukcesy konińskich bibliotek.

Rok działalności kulturalnej 1975/76 zainaugurowany został uroczystością w dniu 15 września 1975 r. zorganizowaną w Zakładach Mechanicznych „Ursus”. Zakład ten ma duże osiągnięcia w realizacji programu „Sojusz świata pracy z kulturą i sztuką”, stąd wytypowany został na centralną inaugurację. Przemówienie wygłoszone przez Józefa Tejchmę, członka Biura Politycznego, wicepremiera i ministra Kultury i Sztuki, na uroczystości w „Ursusie” opublikował tygodnik *Kultura*. W przemówieniu tym — zacytowanym „O prawdziwą miarę życia...” (*Kultura* nr 39) — zawarta jest m. in. ocena osiągnięć naszej kultury w ostatnim okresie. Rok 1975 był w dziedzinie kultury korzystny, a jeśli chodzi o pewne wydarzenia — niezwykle, stwierdził minister J. Tejchma akcentując następujące zjawiska: »Ukazało się wiele książek, które znalazły uznanie czytelników, w tym także książki podejmujące wielkie problemy ideowo-moralne, związane z rzeczywistością, w jakiej żyjemy. Powstało kilka filmów dobrych i chyba więcej niż jeden — film wybitny. W teatrach mieliśmy inscenizacje, które zapewnią sobie miejsce w historii kultury. W muzyce i malarstwie — tradycyjnie — były wydarzenia ważne i głośne«.

W dniu inauguracji roku kulturalnego 1975/76 ukazał się artykuł pt. „Ambitniejsze cele, aktywniejsze działanie” — Mieczysława Wojtczaka, pierwszego zastępcy Ministra Kultury i Sztuki (*Trybuna Ludu* nr 214). W artykule tym nakreślone zostały m. in. perspektywy rozwoju produkcji wy-

dawniczej. Wiceminister M. Wojtczak stwierdził, że w roku 1975/76 będziemy nadal wzbogacać i doskonalić naszą politykę wydawniczą, lepiej i skuteczniej dostosowując ją do wymagań czytelników. Podstawowym zadaniem jest zapewnienie, w warunkach trudności papierowych, niezbędnej produkcji wydawniczej, ustalenie takich planów wydawniczych, których realizacja zaspokoi główne potrzeby w zakresie podręczników i lektur szkolnych, literatury pięknej, debiutów, wznowień i tłumaczeń. Wiceminister M. Wojtczak podkreślił znaczenie racjonalnej gospodarki papierem oraz konieczność podejmowania właściwych przedsięwzięć wydawniczych.

Nowy rok działalności kulturalnej zainaugurowano już w zmienionym modelu naszej administracji. Stąd należało rozważyć problem zarządzania kulturą w nowych układach administracyjnych. Sprawy te były omawiane na spotkaniu kierownictwa resortu kultury i sztuki z wicewojewodami odpowiedzialnymi za sprawy kultury. Spotkanie to odbyło się w dniu 15 września 1975 r. w Wilanowie — przed uroczystościami centralnymi w Zakładach Mechanicznych „Ursus”.

Nowy podział administracyjny kraju może stanowić niepowtarzalną szansę dla rozwoju kultury i jej rozpowszechniania. Może też wpłynąć niekorzystnie na procesy zachodzące w terenie. Wszystko zależy od tego, jakie stanowisko przyjmie administracja kultury, jak wykorzystają okazję działacze kulturalni, w jakim stopniu i zakresie ich inicjatywy poprą nowe władze wo-

jewódzkie — pisze Wojciech Jankowerny w artykule „Szanse i niepokoje“ (*Tygodnik Kulturalny* nr 38). W artykule tym przedstawiono m. in. bazę lokalową bibliotek w niektórych nowych województwach. Sprawą najważniejszą jest jednak ustalenie struktury organizacyjnej bibliotek publicznych. W. Jankowerny wyraża pogląd, że niektóre elementy trzystopniowego zarządzania mają w określonych warunkach uzasadnienie. Np. w województwie poznańskim po przekształceniu bibliotek powiatowych w miejskie, z dawnych działów instrukcyjno-metodycznych pozostawiono jednego pracownika, przenosząc go na etat biblioteki wojewódzkiej, po to, by dokonywał zakupów nowości wydawniczych dla bibliotek gminnych. Autor artykułu stwierdza, że biblioteki gminne nie mogą jeszcze wypełniać wszystkich funkcji samodzielnie. Chodzi tu głównie o gromadzenie księgozbiorów, które nie może być obecnie prowadzone na szczeblu gminy, bo na to nie pozwala ani sieć księgarska, ani kwalifikacje bibliotekarzy gminnych — pisze W. Jankowerny.

Nie przejawia się w tego rodzaju opinii tendencja ograniczenia działania bibliotek wiejskich, bowiem zawsze jest wysoko notowane szerokie ich oddziaływanie na środowisko. Spotykamy się jednak ze spostrzeżeniami informującymi o zawężeniu usług bibliotecznych, które sprowadzają czynności biblioteki do funkcji wypożyczalni. Pisze o tym czytelnik z województwa zielonogórskiego — Stanisław Świniarski w korespondencji zatytułowanej „O unowocześnienie wiejskich bibliotek“ (*Tygodnik Kulturalny* nr 33). Stwierdza on, że wielu kierowników bibliotek nie chce podejść do swojej pracy w sposób nowatorski. Biblioteka wiejska pozostaje obojętna na zjawisko rozszerzania się studiów zaocznych i zwiększania się zapotrzebowania ze strony czytelników na literaturę naukową i popularnonaukową. S. Świniar-

ski stwierdza słusznie, że metodyka pracy biblioteki musi być dostosowana do potrzeb jej aktualnych i potencjalnych odbiorców. Uważa on ponadto, że mała popularność bibliotek w wielu środowiskach bierze się stąd, że nie organizują one imprez kulturalnych oraz nie współpracują ze szkołami.

Mamy także liczne przykłady świadczące o dużej popularności bibliotek wynikającej z ich aktywnej współpracy z różnymi organizacjami i instytucjami.

Roman Sobczak w artykule „Biblioteki i społeczeństwo“ (*Kultura i Ty* nr 7—8) pisze, że biblioteki publiczne stały się — po radiu i telewizji — najbardziej dostępnymi ośrodkami kultury, zwłaszcza na wsi. Biblioteki publiczne w województwie konińskim prowadzą szeroką współpracę z ZSMW, TWP, TKKŚ, z RSW „Prasa-Książka-Ruch“, GS, szkołami, zakładami pracy. Ta wszechstronna pomoc, troska, opieka i współdziałanie oraz konkretna praca placówek złożyły się na to, że konińskie biblioteki publiczne stały się powszechnymi i przodującymi placówkami kulturalno-oświatowymi, ośrodkami życia intelektualnego, upowszechniania wiedzy, nauki i kultury — pisze R. Sobczak.

W tym samym numerze miesięcznika *Kultura i Ty* znajdujemy omówienie nowej struktury organizacji kultury w wiaźku z wprowadzeniem dwustopniowej administracji terenowej oraz „Ramowym zakresem działania Gminnego społecznego komitetu do spraw kultury“. W dziale kronikarskim tego numeru zamieszczona została interesująca rozmowa z Marią Bielawską — zasłużoną bibliotekarką z Bochni, której w Dniach Kultury, Oświaty, Książki i Prasy na specjalnie zorganizowanej uroczystości wręczono order Sztandaru Pracy II Klasy.

eLBe

kronika

krajowa i zagraniczna

INAUGURACJA ROKU DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ 1975—1976

Z okazji inauguracji roku działalności kulturalnej 1975/76 odbył się w dniu 15 września 1975 r. w Pałacu na Wodzie w warszawskich Łazienkach uroczysty koncert, na który przybyli: I sekretarz KC PZPR Edward Gierek i przewodniczący Rady Państwa Henryk Jabłoński, członkowie Biura Politycznego i Sekretariatu KC PZPR — Edward Babiuch, Mieczysław Jagielski, Wojciech Jaruzelski, Władysław Kruczek, Stefan Olszowski, Franciszek Szlachcic, Jan Szydłak, Józef Tejchma, Kazimierz Barcikowski, Wincenty Kraśko, Jerzy Łukasiewicz, Andrzej Werblan, Zdzisław Zandorowski oraz członkowie kierownictw stronnictw politycznych, Rady Państwa i rządu, przedstawiciele organizacji młodzieżowych, twórcy i działacze kultury. W tym samym dniu odbyło się w Wilanowie spotkanie wicewojewodów zajmujących się problemami kultury z kierownictwem Ministerstwa Kultury i Sztuki. W spotkaniu, któremu przewodniczył wicepremier Józef Tejchma, uczestniczył sekretarz KC PZPR Wincenty Kraśko, przewodniczący sejmowej Komisji Kultury i Sztuki pos. Witold Lasota, przedstawiciele centralnych instytucji kulturalnych. Tematem spotkania były węzłowe problemy działalności kulturalnej w roku 1975/76.

Program inauguracji roku działalności kulturalnej zamykało spotkanie w Zakładach Mechanicznych „Ursus” pod Warszawą — realizujących program „Sojusz świata pracy z kulturą i sztuką”. Załoga „Ursusa” podejmowała w dniu inauguracji przedstawicieli środowisk twórczych i działaczy kultury z całego kraju. Członek Biura Politycznego KC PZPR, wicepremier, minister kultury i sztuki Józef Tejchma przekazał załodze „Ursusa” wyrazy uznania oraz omówił główne problemy polskiej kultury i zadania w dziedzinie jej rozwoju na najbliższą przyszłość. Na uroczystości w „Ursusie” minister Józef Tejchma udekorował grupę działaczy kultury odznaczeniami przyznanymi im przez Radę Państwa.

KONFERENCJA W SPRAWIE GROMADZENIA ZBIORÓW W BIBLIOTEKACH NARODOWYCH

W dniach 22—24 września 1975 r. odbyła się w Zaborowie k.Warszawy międzynarodowa konferencja ekspertów w sprawie zasad gromadzenia zbiorów w bibliotekach narodowych krajów socjalistycznych.

Otwarcia konferencji dokonał dyrektor Biblioteki Narodowej — doc. dr hab. Witold Stankiewicz. Program konferencji obejmował następujące referaty:

- „Rola bibliotek narodowych krajów socjalistycznych w tworzeniu księgozbiorów piśmiennictwa krajowego i zagranicznego” (ref. Boris Petrovič K a n e v s k i j — Moskwa);
- „Problemy gromadzenia piśmiennictwa krajowego przez biblioteki narodowe krajów socjalistycznych” (ref. Jarmila K ř i v a n o v n a — Praga);
- „Problemy pełnego gromadzenia piśmiennictwa krajowego przez narodową bibliotekę ZSRR” (ref. Olga Nikolaevna L e v š i n a — Moskwa);
- „Problemy gromadzenia piśmiennictwa zagranicznego przez biblioteki narodowe krajów socjalistycznych” (ref. Vladimir P o p o v, Juri D j u g m e d ž i e v — Sofia);
- „Problemy współpracy bibliotek narodowych krajów socjalistycznych w zakresie gromadzenia zbiorów” (ref. Wanda P i u s i Ń s k a — Warszawa).

NARODY „MIESIĘCZNIKA LITERACKIEGO” ZA 1975 R.

Sąd Konkursowy Nagród „Miesięcznika Literackiego” pod przewodnictwem Włodzimierza Sokorskiego przyznał w 1975 r. trzy równorzędne nagrody następującym autorom: Małgorzacie C z e r m i Ń s k i e j za książkę *Teodor Parnicki* (wyd. PIW); Janinie Herze za książkę *Z dziejów pantomimy, czyli „pałac zaczarowany”* (wyd. PIW); Ryszarodowi K a p u ś c i Ń s k i e m u za książkę *Chrystus z karabinem na ramieniu* (wyd. „Czytelnik”).

WYSTAWA POSWIĘCONA FUNKCJONALNEJ SZTUCE TYPOGRAFICZNEJ

W dniu 2 września 1975 r. otwarto w Łódzkim Muzeum Sztuki wystawę pt. „Druk funkcjonalny”, stanowiącą próbę odtworzenia dorobku polskich artystów-plastyków pracujących w latach 1923—1939 nad koncepcją funkcjonalnej sztuki typograficznej. Wystawa obejmowała 150 prac wybranych spośród 250 zachowanych i odnalezionych ulotek, plakatów, czasopism i wydawnictw książkowych.

Z okazji obchodzonej we wrześniu 1975 r. Warszawskiej Jesieni Poezji — Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy zorganizowała wystawę ph. „Warszawa Walki i Rewolucji w Poezji“, otwartą w dniu 22 września 1975 r. W następnym dniu w Czytelni Głównej Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy odbył się „Wieczór Poetycki“ z udziałem następujących poetów i krytyków: Macieja Z. Bordowicza, Bernda Jentscha (NRD), Juliana Kornhausera, Vito Markovića (Jugosławia), Aleksandra Rymkiewicza, Michała Sprusińskiego i Pyrwana Stefanowa (Bułgaria).

L. B.

NARODOWY SYSTEM INFORMACJI (NATIS)

W celu usprawnienia działalności informacyjnej w obrębie poszczególnych krajów i współpracy międzynarodowej w tym zakresie, UNESCO opracowało program NATIS (National Information System). Program — skonsultowany ze specjalistami z FID, IFLA, ICA i innych organizacji międzynarodowych — ma na celu tworzenie lub doskonalenie narodowych systemów informacji w poszczególnych państwach. Realizację programu podjęły jako pierwsze, w grudniu 1974 r. — Wenezuela i Brazylia.

UNESCO Bulletin for libraries 1975 nr 3.

PRZEWODNIK DLA NABYWCÓW KSIĄŻEK

British Council i National Book League opublikowały *Aids in the Selection of British Books*. Jest to adnotowany przewodnik przeznaczony dla bibliotekarzy, księgarzy i innych nabywców książek. Zawiera ona wykaz podstawowych wydawnictw bibliograficznych: drukowanych katalogów bibliotecznych, czasopism — przeglądów książek, bibliografii przedmiotowych itp. Osobny dział podaje adresy organizacji związanych z książką i wydawnictw.

Library Review 1975 nr 1.

KSIĄŻKI DLA WSZYSTKICH?

Na świecie wychodzi obecnie ponad 8 miliardów publikacji rocznie. Z tego 4—5 mld przypada na Europę włącznie z ZSRR, USA, Kanadą, Nową Zelandią i Australią. Mieszkańcy tych regionów tracą orientację w produkcji wydawniczej. Natomiast w rozwijających się krajach Azji, Ameryki Łacińskiej i większej części kontynentu afrykańskiego odczuwa się coraz większy niedostatek książek, zwłaszcza że w ostatnich latach podwoiła się liczba ludzi, którzy nauczyli się czytać.

Ctenař 1975 nr 5.

KSZTAŁCENIE BIBLIOTEKARZY W AFRYCE

W ubiegłym roku po raz pierwszy spotkali się na wspólnym seminarium przedstawiciele afrykańskich szkół bibliotekarskich. Reprezentanci Etiopii, Ghany, Nigerii, Senegalu i Ugandy tworzą podstawy do studiów bibliotekarskich na poziomie szkoły wyższej. Zaproponowano powołanie komisji afrykańskich szkół bibliotekarskich, która co dwa lata będzie organizowała seminaria poświęcone aktualnym sprawom kształcenia bibliotekarzy w Afryce.

Citate' 1975 nr 6.

DRUK SZABLONOWY

W kijowskiej filii WINITI odbyło się międzynarodowe sympozjum na temat „Możliwości i perspektywy rozwoju druku szablونowego“. Uczestnicy seminarium zaznajomili się z głównymi kierunkami prac w tym zakresie, podejmowanych przez gospodarzy.

Poligrafija 1975 nr 6.

KONFERENCJA STOWARZYSZENIA BIBLIOTEK SPECJALNYCH W CHICAGO

66 doroczna konferencja stowarzyszenia bibliotek specjalnych odbyła się w Chicago w czerwcu 1975 r. Jej tematem był udział bibliotek specjalnych w działalności systemów i sieci

bibliotecznych. Na posiedzeniu plenarnym omówiono rolę bibliotek specjalnych w planowaniu narodowych i regionalnych systemów, konieczność kooperacji bibliotek w zależności od potrzeb użytkowników, wyposażenia bibliotek specjalnych w urządzenia niezbędne dla ich włączenia się w prace systemów informacyjnych oraz przeszkody utrudniające ten proces i możliwość ich zlikwidowania.

Bjuletten' UNESCO dla Bibliotek 1975 nr 1.

NARODOWY SYSTEM INFORMACJI W KOLUMBII

Z inicjatywy kolumbijskiego Funduszu Badań Naukowych i Projektów Specjalnych (COLCIENCLAS) — Fondo Colombiano de Investigaciones Cientificas y Projectos Especiales, powstał w Kolumbii narodowy system informacji. Celem systemu jest dostarczanie zainteresowanym wszystkich istniejących w kraju zasobów informacji, bibliografii i dokumentacji, pomoc w opracowaniu podstawowych kierunków polityki w poszczególnych dziedzinach gospodarki oraz stworzenie pełnej sieci bibliotek i centrów informacji i dokumentacji. COLCIENCIAS pełni funkcję narodowego organu w zakresie realizacji UNISIST.

Bjuletten' UNESCO dla Bibliotek 1975 nr 1.

PRAWODAWSTWO W DZIEDZINIE OCHRONY DÓBR KULTURY

Międzynarodowa Rada Muzeów (ICOM) opublikowała książkę na temat prawodawstwa w dziedzinie ochrony dóbr kultury pt. *The Protection of Cultural Property-Handbook of National Legislations*. Książka jest wynikiem czteroletniej pracy i zawiera skróty ustaw wielu krajów. Publikowana jest w językach angielskim i francuskim i przekazywana bezpłatnie muzeom, galeriom, bibliotekom itp.

Chronique de l'UNESCO 1975 nr 2.

ISORID — SYSTEM INFORMACJI W DZIEDZINIE DOKUMENTACJI, BIBLIOTEK I ARCHIWÓW

ISORID jest systemem informacji zorganizowanym w celu gromadzenia, organizowania, analizowania i rozpowszechniania informacji na temat projektów badań, zarówno ukończonych, będących w opracowaniu, jak i planowanych — w dziedzinie dokumentacji, bibliotek i archiwów. UNESCO otrzymuje te informacje regularnie z instytucji za pośrednictwem narodowych ośrodków przekazywania informacji (National Information Transfer Centress — NITC).

Biuletyn Polskiego Komitetu do spraw UNESCO 1975 nr 5.

Z. K.

WYSTAWA POŚWIĘCONA WSPÓŁCZESNEMU BIBLIOTEKARSTWU WĘGIERSKIEMU

W dniach 12-31 marca 1976 roku w Węgierskim Instytucie Kultury w Warszawie odbyła się wystawa pt. „Osiągnięcia bibliotekarstwa węgierskiego w ostatnim trzydziestoleciu”. Jej organizatorami są: Metodyczne Centrum Bibliotekoznawcze Biblioteki Széchény'ego w Budapeszcie (Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Médszertani Központ), Węgierski Instytut Kultury oraz Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej. Składa się na nią około trzystu wydawnictw i stu fotogramów ilustrujących dorobek bibliotekarstwa węgierskiego z lat 1945-1975.

Ekspozycja była prezentowana w Budapeszcie, Sofii, Pradze i Berlinie, a w recenzjach prasowych oceniano ją jako interesującą inicjatywę mającą na celu rozpowszechnienie węgierskich osiągnięć w dziedzinie badań nad księgozbiorami, funkcjami i organizacją bibliotek, a także procesami czytelniczymi. Szczególnie entuzjastycznie został przyjęty przez krytyków nowoczesny sposób prezentowania literatury fachowej. Następnym po Polsce krajem, w którym ekspozycja zostanie wystawiona, będzie Związek Radziecki.

A. M.

MARIAN GADOMSKI

W dniu 27 kwietnia 1975 r. zmarł Marian Gadomski, Dyrektor Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Makowie Mazowieckim.

Kolega Marian Gadomski przeszedł przez wszystkie stopnie pracy bibliotekarskiej w powiecie. Najpierw prowadził w swej rodzinnej wsi punkt biblioteczny, następnie był kierownikiem biblioteki gminnej, z której uczynił przykładową placówkę. Dalszym etapem jego pracy było stanowisko instruktora, a następnie kierownika PiMBP. Pod kierownictwem Kol. M. Gadomskiego powiat Makowski, zarówno pod względem upowszechnienia czytelnictwa, jak i działalności oświatowej, miał bardzo duże osiągnięcia. Sukcesy w pracy szły w parze z osiągnięciami w nauce. Zaczął pracować mając wykształcenie podstawowe, uzyskał nie tylko pełne średnie kwalifikacje zawodowe, lecz ukończył również pomaturalne Studium Kulturalno-Oświatowe w Warszawie.

Brał aktywny udział w pracach społecznych, był szanowany i lubiany, tak w powiecie jak i w województwie.

Za swoją pracę został odznaczony Odznaką Zasłużonego Działacza Kultury, Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego, złotą Odznaką za Zasługi dla Województwa Warszawskiego oraz Medalem XXX-lecia.

Cześć Jego pamięci!

*Wojewódzka Biblioteka Publiczna
Województwa Warszawskiego*

PRZEPISY § prawne

A. PRZEPISY OGÓLNE

EMERYTURY

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 marca 1975 r. w sprawie wcześniejszego przechodzenia na emeryturę. Dz. U. nr 9 poz. 53.

Przepisy rozporządzenia stanowią podstawę wcześniejszego przejścia na emeryturę m. in. pracownic: które osiągnęły wiek 55 lat i mają co najmniej 30-letni okres zatrudnienia; które osiągnęły wiek 60 lat i mają co najmniej 15-letni okres zatrudnienia (emerytura niepełna, w wymiarze 90% pełnej emerytury). Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1975 r.

FINANSE

Ustawa z dnia 12 czerwca 1975 r. Prawo bankowe. Dz. U. nr 20 poz. 108.

»Podstawowym zadaniem banków jest gromadzenie środków pieniężnych oraz zasilanie gospodarki narodowej w środki finansowe niezbędne do jej prawidłowego funkcjonowania i rozwoju zgodnie z celami ustalonymi w narodowych planach społeczno-gospodarczych». Ustawa ustala następujące rodzaje banków: Narodowy Bank Polski (państwowy), Bank Gospodarki Żywnościowej (państwowo-spółdzielczy), Bank Handlowy S. A. oraz Bank Polska Kasa Opieki S. A. (w formie spółek akcyjnych). Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 lipca br.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 6 sierpnia 1975 r. zmieniające zarządzenie w sprawie planów kont dla jednostek gospodarki uspołecznionej. Mon. Pol. nr 26 poz. 164.

Zarządzenie wprowadza zmiany w przepisach §§ 7 i 8 zarządzenia Ministra Finansów z dnia 18 czerwca 1974 r. w sprawie planów kont dla jednostek gospodarki uspołecznionej (Mon. Pol. nr 24 poz. 145).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 sierpnia 1975 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odpowiedzialności porządkowej za naruszenie dyscypliny budżetowej. Dz. U. nr 29 poz. 153.

Zmiany dotyczą określenia organów orzekających w sprawach o naruszenie dyscypliny budżetowej w nowej strukturze organów terenowej administracji państwowej.

INSTYTUTY NAUKOWO-BADAWCZE

Obwieszczenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 15 lutego 1975 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 17 lutego 1961 r. o instytutach naukowo-badawczych. Dz. U. nr 7 poz. 41.

KODEKS PRACY

Wytyczne Nr 10 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie wstępnego stażu pracy. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spr. Socjaln. nr 5 poz. 11.

W załączniku do wytycznych podano wykaz szkół, których absolwenci zwolnieni są od obowiązku odbywania wstępnego stażu pracy. M.in. obowiązku tego nie stosuje się do absolwentów szkół bibliotekarskich.

Wyjaśnienie Nr 7 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 12 marca 1975 r. w sprawie zasad wynagradzania oraz szczególnych uprawnień młodocianych, z którymi umowy o naukę zawodu lub przyuczenia do wykonywania określonej pracy zawarto przed 1 stycznia 1975 r. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spr. Socjaln. nr 3 poz. 7.

Wyjaśnienie Nr 8 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 12 marca 1975 r. w sprawie prawa do urlopu w razie zmiany pracy przez pracownika w wyniku porozumienia zakładów pracy lub zalecenia jednostek nadrzędnych albo przeniesienia służbowego. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spr. Socjaln. nr 3 poz. 8.

NAZWY MIEJSCOWOŚCI I OBIEKTÓW GEOGRAFICZNYCH

Zarządzenie Nr 1/75 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 8 stycznia 1975 r. w sprawie ustalenia brzmienia nazw miejscowości i obiektów geograficznych znajdujących się poza granicami Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Dz. Urz. Min. Nauki, Szkoln. Wyższ. i Techn. nr 2 poz. 6.

Wykaz zawiera nazwy jednostek politycznych świata, nazwy ich stolic, formy przypadków zależnych od nazw oraz formy przymiotników. Przy każdej jednostce politycznej występuje 10 nazw według podanego schematu.

OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA

Ustawa z dnia 12 marca 1975 r. o ochronie przeciwpożarowej. Dz. U. nr 20 poz. 106.

ORGANY ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1975 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska. Dz.U. nr 26 poz. 136.

ORGANY NADZORU I KONTROLI PRASY, PUBLIKACJI I WIDOWISK

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 1975 r. w sprawie zakresu i trybu sprawowania nadzoru i kontroli przez Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. Dz. U. nr 13 poz. 75.

Rozporządzenie wprowadza szereg zmian w dotychczasowym trybie uzyskiwania zezwoleń na rozpowszechnianie wszelkiego rodzaju druków, zapisów obrazu i słowa. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1975 r., równocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 marca 1970 r. w sprawie zakresu i trybu sprawowania nadzoru i kontroli przez organy kontroli prasy, publikacji i widowisk (Dz. U. z 1970 r. nr 6 poz. 50 i z 1972 r. nr 41 poz. 268).

PODRÓŻE SŁUŻBOWE

Zarządzenie Nr 33 Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 maja 1975 r. w sprawie wzmocnienia dyscypliny rozliczania kosztów narad oraz kosztów podróży służbowych na wezwanie (zaproszenie). Mon. Pol. nr 16 poz. 97.

Zarządzenie określa zasady i tryb: wzywania (zapraszania) pracowników zakładów pracy na narady, zwracania kosztów takich podróży służbowych, określania uprawnień do wzywania (zapraszania) pracowników, ewidencji księgowej kosztów podróży, sporządzania rocznych planów narad itp.

RADY NARODOWE

Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1975 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych. Dz.U. nr 26, poz. 139.

TERENOWE ORGANY WŁADZY I ADMINISTRACJI PAŃSTWOWEJ

Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Dz. U. nr 16 poz. 89.

Zmiana dotyczy ustalenia nazw rad narodowych (w gminach, miastach, dzielnicach większych miast oraz w województwach) będących organami władzy państwowej; nazw organów terenowej administracji państwowej oraz organów wymiaru sprawiedliwości.

Ustawa z dnia 28 maja 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych. Dz. U. nr 16 poz. 91.

Uchwała Rady Państwa z dnia 31 maja 1975 r. w sprawie wzorcowego regulaminu rady narodowej. Mon. Pol. nr 17 poz. 105.

W załączeniu do uchwały podano tekst wzorcowego regulaminu Wojewódzkiej (Miejskiej, Dzielnicowej, Gminnej) Rady Narodowej. Regulamin składa się z następujących rozdziałów: 1. Postanowienia ogólne, 2. Sesje rady narodowej, 3. Prezydium rady narodowej, 4. Komisje, 5. Radni. Podstawowe cele i zadania rady określają następujące sformułowania przepisów: § 1. »Wojewódzka (miejska, dzielnicowa, gminna) rada narodowa jako organ władzy państwowej i podstawowy organ samorządu społecznego na terenie województwa (miasta, dzielnicy, gminy) wykonuje swoje zadania na sesjach, przy pomocy swego prezydium i komisji, przez działalność radnych w terenie oraz poprzez swój organ wykonawczy i zarządzający (wojewodę, prezydenta, naczelnika)«. § 2. »Rada narodowa, jej organy i radni wykonują swoje zadania w ścisłym współdziałaniu ze społeczeństwem oraz we współpracy z miejscowymi organizacjami gospodarczymi, społeczno-politycznymi i samorządowymi«.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia miast oraz gmin wchodzących w skład województw. Dz. U. nr 17 poz. 92.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie zasad organizacji urzędów terenowych organów administracji państwowej. Dz. U. nr 17 poz. 93.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie dostosowania organizacji i zakresu działania terenowych jednostek organizacyjnych do nowego podziału administracyjnego państwa. Dz. U. nr 17 poz. 95.

WYKAZ OBOWIĄZUJĄCYCH AKTÓW PRAWNYCH

Obwieszczenie Ministra Przemysłu Lekkiego z dnia 1 lutego 1975 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych. Dz. Urz. Min. Przem. Lekkiego nr 2 poz. 6.

Załączony wykaz obejmuje 161 aktów prawnych obowiązujących według stanu na dzień 31 stycznia 1975 r.

Obwieszczenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 21 maja 1975 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych ogłoszonych w Dzienniku Urzędowym (Biuletynie) Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz nie publikowanych. Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. nr 4/5 poz. 15.

Wykaz obejmuje 721 aktów prawnych obowiązujących według stanu na dzień 31 grudnia 1974 r.

WYPADKI PRZY PRACY

Ustawa z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Dz. U. nr 20 poz. 103.

B. PRZEPISY BIBLIOTECZNE

BIBLIOTEKI SZKOLNE

Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 19 czerwca 1975 r. w sprawie centrów kształcenia ustawicznego. Dz. Urz. Min. Ośw. i Wychow. nr 7 poz. 72.

Załączony do zarządzenia statut centrum kształcenia ustawicznego określa zadania i organizację tych placówek. »Centrum posiada wspólną bibliotekę szkolną dla wszystkich słuchaczy szkół i nieszkolnych placówek kształcenia ustawicznego wchodzących w jego skład«.

Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 21 czerwca 1975 r. w sprawie powoływania i organizacji pracy oraz zadań i obowiązków wizytatorów metodyków. Dz. Urz. Min. Ośw. i Wychow. nr 7 poz. 73.

Zespół wizytatorów-metodyków działa przy kuratorium oświaty i wychowania. Zasięg działania wizytatora-metodyka obejmuje wszystkie szkoły i inne placówki oświatowo-wychowawcze działające na terenie województwa. Działalnością zespołu wizytatorów metodyków kieruje wicekurator. W zespole wizytatorów-metodyków znajduje się m. in. wizytator-metodyk do spraw bibliotek. Do jego zadań należy m. in.: »1) udzielanie stałej pomocy metodycznej nauczycielom-bibliotekarzom szkolnym w zakresie działalności pedagogicznej, gromadzenia, udostępniania księgozbioru oraz w organizowaniu warsztatu bibliotecznego, 2) upowszechnianie najbardziej wartościowych form działalności bibliotecznej, 3) analizowanie efektów pedagogicznych, treści i form pracy bibliotek szkolnych, 4) upowszechnianie informacji wydawniczych oraz innych form pracy kulturalno-oświatowej i pedagogicznej bibliotek szkolnych«.

INFORMACJA NAUKOWA, TECHNICZNA I EKONOMICZNA

Zarządzenie Nr 3/Org./75 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 20 stycznia 1975 r. zmieniające zarządzenie w sprawie nadania statutu Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej. Dz. Urz. Min. Nauki, Szkoln. Wyższ. i Techn. nr 3 poz. 8.

Zmiana dotyczy powołania dwóch nowych komórek organizacyjnych w Centrum INTE: Ośrodka Badań Projektowania Zautomatyzowanych Systemów Informacyjnych oraz Działu Rozpowszechniania Wydawnictw Informacyjnych.

Zarządzenie Nr 46 Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług z dnia 11 kwietnia 1975 r. zmieniające zarządzenie w sprawie organizacji systemu informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w resorcie handlu wewnętrznego i usług. Dz. Urz. Min. Handlu Wewn. i Usług nr 2 poz. 8.

Zarządzenie wprowadza szereg zmian w zarządzeniu Nr 48 Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług z dnia 25 października 1972 r. w sprawie organizacji systemu informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w resorcie handlu wewnętrznego i usług (Dz. Urz. Min. Handlu Wewn. i Usług nr 15 poz. 46). Ponadto zarządzenie podaje nowy wykaz ośrodków inte. działowych i branżowych.

TeZar

Komitet Organizacyjny Biennale Sztuki dla Dziecka ogłasza stały konkurs

na najlepsze rozprawy habilitacyjne, doktorskie, prace magisterskie i inne prace pisane nie na stopień naukowy, podejmujące problematykę badań nad twórczością dla dzieci i młodzieży oraz problematykę recepcji tej twórczości, obronione lub napisane w okresie od 1.II.1975 r. do 30.III.1977 r. włącznie.

Na konkurs mogą być zgłoszone prace w istotny sposób przyczyniające się do rozwoju wyżej wymienionych dziedzin wiedzy.

Do pracy należy dołączyć jej recenzję z macierzystego zakładu naukowego.

Organizatorzy konkursu przewidują następujące nagrody:

— za rozprawy habilitacyjne i doktorskie z zakresu pedagogiki, psychologii, socjologii, historii, teorii i krytyki twórczości:

I nagroda — 16 000 zł

II nagroda — 12 000 zł

III nagroda — 8 000 zł

oraz 2 wyróżnienia po 4 000 zł

— za prace magisterskie i dyplomowe z tego zakresu wiedzy:

I nagroda — 6 000 zł

II nagroda — 4 000 zł

III nagroda — 2 000 zł

oraz 2 wyróżnienia po 1 000 zł

Jury konkursu zastrzega sobie prawo innego podziału nagród. Skład jury zostanie podany w terminie późniejszym.

Na konkurs mogą być zgłoszone prace pisane nie na stopień naukowy. Zostaną one w zależności od poziomu zakwalifikowane do jednej z grup.

Komitet organizacyjny zastrzega sobie prawo pierwszeństwa publikacji prac nadesłanych na konkurs.

Ogłoszenie wyników i wręczenie nagród odbędzie się podczas III Biennale Sztuki dla Dziecka.

Prace wraz z recenzjami można przysyłać indywidualnie lub poprzez uczelnie w 2 egzemplarzach na adres Miejska Biblioteka Publiczna im. E. Raczyńskiego ul. Czerwonej Armii 65 60-967 Poznań, w terminie do 30.III.1977 r. Decyduje data stempla pocztowego. Na kopercie należy umieścić napis: „Konkurs na pracę naukową”.

Szczegółowych informacji udziela sekretarz konkursu E. Serafinowska-Słomkowa tel. 542-95 wewn. 5.

Cena zł 5.—

INDEKS 35451/35262

Adres redakcji i administracji: Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
Zakład Graficzny Biblioteki Narodowej. Zam. 216/75. Pap. druk. sat. V kl. 65 g. B-1
Obj. 2,25 ark. druk., 3 ark. wyd. Nakł. 7900. J-126.